

Samopoimanje štićenika odgojnih domova

Potkonjak, Toni

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:639562>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

SAMOPOIMANJE ŠTIĆENIKA ODGOJNIH DOMOVA

Diplomski rad

Toni Potkonjak

Zagreb, 2023.

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za pedagogiju

SAMOPOIMANJE ŠTIĆENIKA ODGOJNIH DOMOVA

Diplomski rad

Toni Potkonjak

Mentor: dr. sc. Petar Smontara

Zagreb, 2023.

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Samopoimanje.....	1
2.1 Samopoimanje.....	1
2.2 Utjecaj okoline na razvoj samopoimanja	4
2.3 Samopoštovanje	6
3. Delinkvencija i samopoimanje.....	6
3.1 Delinkvencija	6
3.2 Povezanost delinkvencije i samopoimanja	9
3.3 Stigma.....	11
4. Odgojni dom	14
4.1 Odgojni dom	14
4.2 Stigmatiziranje štíćenika odgojnih domova.....	17
5. Otpornost	19
6. Istraživanje.....	22
6.1 Cilj istraživanja.....	22
6.2 Problemi istraživanja	23
6.3 Hipoteze.....	23
6.4 Provedba istraživanja	23
6.5 Uzorak.....	24
6.6 Postupci i instrumenti.....	24
7. Rezultati i analiza rezultata.....	25
7.1 Rezultati.....	25
8. Rasprava	50
9. Zaključak	52
10. Literatura.....	53
11. Prilozi.....	58

Samopoimanje štićenika odgojnih domova

Sažetak

Delikvencija mladih i njihova resocijalizacija je ozbiljan društveni problem kojem se ne pridaje dovoljno pažnje u smislu sustavnih istraživanja tog područja i njegova razvoja. Samopoimanje, kao bitan element djetetova rasta i daljnjeg razvoja, se javlja kao važan aspekt djetetova ponašanja i donošenja odluka, tako da se u ovom radu pokušava istražiti kakvu sliku o sebi grade štićenici odgojnih domova. Uz samopoimanje, ovaj rad također pokušava baciti svjetlo na socioekonomski kontekst iz kojih štićenici odgojnih domova dolaze, te razinu njihove otpornosti u nepovoljnih situacijama i teškim vremenima, što bi onda dalje moglo služiti kao osnova za daljnja istraživanja ove tematike. Za istraživanje je korištena kvantitativna metodologija, a istraživanje je vršeno na uzorku od 24 odgajnika (n=24) iz dva odgojna doma u RH, putem anketnog upitnika, te su rezultati obrađeni kroz program SPSS Statistics. Rezultati istraživanja nam pokazuju da štićenici odgojnih domova pretežito ne dolaze iz obitelji slabijeg socioekonomskog statusa, te da većina ispitanika ne pokazuje niže razine samopoimanja, u kontrastu s postavljenim hipotezama. S druge strane potvrđeno je da štićenici odgojnih domova pokazuju nižu razinu otpornosti kod oporavka od teških i stresnih životnih situacija.

Ključne riječi: (Samopoimanje, samopoštovanje, odgojni dom, otpornost)

Self-concept in juvenile correctional facility residents

Abstract

The delinquency of young people and their resocialization is a serious social problem that is not given enough attention in terms of systematic research in this area and its development. Self-concept, as an essential element of the child's growth and further development, appears as an important aspect of the child's behavior and decision-making, so this paper attempts to investigate what kind of self-image the residents of juvenile correctional facilities build about themselves. In addition to self-concept, this paper also tries to shed light on the socioeconomic context from which the residents of correctional facilities come, and their level of resilience in adverse situations and difficult times, which could then serve as a basis for further research on this topic. Quantitative methodology was used for the research, and the research was conducted on a sample of 24 residents (n=24) from two foster homes in the Republic of Croatia, through a questionnaire, and the results were processed through the SPSS Statistics program. The results of the research show us that the residents of correctional facilities mostly do not come from families of lower socioeconomic status, and that the majority of respondents do not show lower levels of self-concept, in contrast to the hypotheses. On the other hand, it was confirmed that residents of educational homes show a lower level of resilience when recovering from difficult and stressful life situations.

Keywords: (Self-concept, self-esteem, correctional institution, resilience)

1. Uvod

Delinkvencija mladih i njihova resocijalizacija u društvo je važan problem na koji se ne obraća dovoljno pozornosti; literatura je oskudna, a sustavnih istraživanja nema puno. Brojni su razlozi za maloljetničku delinkvenciju, pa je teško uvijek točno odrediti iz čega proizlazi, ali zasigurno je slika koju dijete ima samo o sebi velik utjecaj na njegove odluke i ponašanja. Također, kad je maloljetnom počinitelju kaznenih djela izrečena mjera institucionalizacije, ona zasigurno ima daljnji utjecaj na njegovu sliku o sebi (a i to kako ga doživljava društvo), pa tako i na mogućnost ponavljanja istih ponašanja. Cilj ovog rada je upravo to, dati povratnu informaciju o unutarnjem stanju štićenika odgojnih domova, kakvu sliku o sebi oni razvijaju, i kako vide sebe u očima društva, te kako to isto društvo i njegove dimenzije utječu na njih i njihovo samopoimanje.

2. Samopoimanje

2.1 Samopoimanje

Samopoimanje (*self-concept*), pojam o sebi, slika o sebi, uključuje sveukupnost doživljaja koje pojedinac ima o sebi i svojem identitetu, način na koji sebe vidi u različitim dimenzijama života te u odnosu na vlastitu okolinu (Kamenov i Majdak, 2009). Samopoimanje je percepcija vlastitih sposobnosti, postignuća, karakteristika ličnosti i ponašanja, što čini sliku o sebi (<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=54324>). Prema Websterovom rječniku, imenica *self* može se odnositi na: 1. sveukupnu osobnost pojedinca, 2. tipičan karakter ili ponašanje osobe, 3. osobu u njenom najboljem izdanju i 4. jedinstvo elemenata (tijelo, emocije, mišljenje) koje čine pojedinca prepoznatljivim (Bezinović, 1988, prema Elez, 2003). Iz navedenog je jasno da samopoimanje kao koncept nije jednostavan za raščlaniti ni analizirati, s obzirom na to da se odnosi na cjelokupnost jedne osobe i sve ono što nju i njen karakter sačinjava. U skladu s time, brojni autori imaju svoje viđenje samopoimanja i onoga što taj koncept podrazumijeva, te kako se mijenjao kroz vrijeme, odnosno, kako se naše viđenje samopoimanja mijenjalo s razvojem znanosti i novim spoznajama.

Leary i Buttermore nam govore o pet različitih kognitivnih procesa koji su uključeni u ljudsku svijest o sebi, odnosno, kako ljudi procesuiraju informacije o pet različitih aspekata sebe, od kojih svaki dovodi do različitog doživljavanja samog sebe:

1. ekološki self – prisutan pri rođenju, ali se s vremenom razvija; odnosi se na svijest o neposrednoj fizičkoj okolini i našem položaju u odnosu na tu fizičku okolinu koju određujemo pomoću primljenih podražaja iz te okoline,
2. interpersonalni self – svijest o pojedincu i njegovoj uključenosti u određenu nepromišljenu socijalnu interakciju; omogućava procesuiranje informacija koje se odnose i vezane su za te interakcije; nije odgovorna za svjesno vrednovanje socijalnih interakcija,
3. prošireni self – obuhvaćanje svijesti o sebi u prošlosti i budućnosti; nužan za autobiografsko pamćenje, planiranje, brigu, žaljenje i druge akcije koje zahtijevaju razmišljanje o sebi u drugim vremenima i na drugim mjestima,
4. privatni self – procesuiranje misli, osjećaja, namjera i drugih stanja koja nisu otvoreno dostupna drugim ljudima; analiziranje osobnih, subjektivnih informacija,
5. konceptualni self – apstraktne i simboličke reprezentacije, uključujući reprezentacije sebe, pojam o sebi i identitet; nužan za simboličku kulturu, koja se zasniva na setu identifikacija pomoću kojih ljudi o sebi razmišljaju na kulturalno značajne načine.

(Kuliš, 2012)

Prema Fittsu, samopoimanje sadržava osam dimenzija, koje možemo svrstati u dvije kategorije, eksternalno i internalno poimanje sebe. Internalno poimanje sebe podrazumijeva identitet, samozadovoljstvo i ponašanje, a eksternalno poimanje sebe obuhvaća tjelesno, moralno-etičko, personalno, obiteljsko i socijalno samopoimanje (Lacković-Grgin, 1994).

Mullner i Laird nam govore o samopoimanju sačinjenom od pet dimenzija. Te dimenzije su intelektualne sposobnosti, težnja za postignućem, tjelesne vještine, interpersonalne vještine i osjećaj socijalne odgovornosti (Lacković-Grgin, 1994).

Sada dolazimo do jednog od najrazvijenijih modela strukture samopoimanja, modela koji nam predstavljaju Shavelson i suradnici (1976, prema Lacković-Grgin, 1994). Taj model nam opisuje hijerarhijsku strukturu samopoimanja na vrhu koje se nalazi opće samopoimanje, koje se onda dalje grana u akademsko i neakademsko samopoimanje. Neakademsko samopoimanje obuhvaća socijalno, emocionalno i tjelesno samopoimanje. Novija istraživanja i revizije ovog modela dovela su do njegove finalne verzije koja se sastoji od sedam bitnih karakteristika: 1.

organizirano je, strukturirano iskustvo o sebi; 2. multifacetično je – u facete pojedinac kategorizira informacije karakteristične za njega i/ili skupinu kojoj pripada; 3. organizirano je hijerarhijski, na način da su generalni/opći aspekti nadređeni onima koji se odnose na ponašanja u specifičnim situacijama i poimanje sebe u tim situacijama; 4. stabilno je, u smislu da su facete bliže općoj razini stabilnije i manje podložne promjenama od onih na nižim razinama; 5. s obzirom na to da se razvija tijekom života, broj faceta se s dobi povećava; 6. ima deskriptivnu i evaluativnu dimenziju te 7. samopoimanje se može dobro diferencirati od drugih konstrukata.

Kao što je već navedeno, samopoimanje se razvija tijekom života, te se u svakoj fazi razvoja samopoimanje kvalitativno razlikuje od onog u nižoj fazi razvoja (Piaget, Harter, Damon i Hart, 1986, prema Lacković-Grgin, 1994), a odvija se prema nekim općim načelima razvoja, kao što su načela diferencijacije i integracije. S dobi raste broj faceta te dolazi do njihove diferencijacije, paralelno uz proces integracije tih faceta na višu razinu općeg samopoimanja. Porast diferencijacije faceta samopoimanja povezan je s učenjem socijalnih uloga, a uspješno integriranje faceta ovisi o razvoju kognitivnih sposobnosti (Rubić, 2013). S druge strane, neki autori kao što su Winn i Marx ne slažu se s idejom da je samopoimanje multifacetično, odnosno, da se na koncept samopoimanja može gledati kao na nešto što je „rascjepkano“, već vide koncept samopoimanja kao unitaran. Također, razvoj samopoimanja se odvija po načelu od konkretnog prema apstraktnom, što je lako uočljivo kad uzmemo u obzir iskaze osoba različitih faza razvoja, u pogledu davanja slike o sebi. Prva faza razvoja je razvijanje svijesti o samom sebi, što se događa oko četvrtog mjeseca života (Vasta, Haith i Miller, 1992, prema Rubić, 2013). Oko druge godine razvijamo fizičku svijest o sebi, svijest o tome da smo različiti od drugih; dok se počeci razlikovanja privatnog samopoimanja od tjelesnog javljaju između treće i četvrte godine života (Lacković-Grgin, 1994). Oko četvrte godine se također javljaju i prosudbe o mogućnostima i kompetencijama djeteta, koje nisu realistične zbog dominirajućeg utjecaja emocija i želja na samoprocjenu (nesposobnost djece da koriste informacije iz procesa socijalnog uspoređivanja) (Lacković-Grgin, 1994). U dobi od šest do jedanaest godina počinju se pojavljivati i negativni atributi u dječjim samoopisima, što možda ukazuje na početak razlikovanja *realnog* „ja“ od *idealnog* „ja“ (Elez, 2003). Slika o sebi razvija se pod utjecajem socijalnih interakcija i proširenjem socijalnih kontakata, a oko dvanaeste godine pojedini elementi slike o sebi već su poprilično izgrađeni te ona nije podložna većim promjenama. U srednjem djetinjstvu, za razliku od ranog, djeca se više ne opisuju samo ponašanjima, tjelesnim osobinama i materijalnim posjedom, već njihovi samoopisi počinju sadržavati manje vidljiva obilježja (emocije, misli, ideje), odražavati pripadnost nekoj skupini i služiti za uspoređivanje

s drugom djecom (Rubić, 2013). Kada opisuju sami sebe, adolescenti se najviše usredotoče na opise osobina ličnosti, uvjerenja i stavove, a njihov pojam o sebi varira od uloge do uloge, ponekad vrlo različit ovisno o aktualnoj ulozi (Rubić, 2013). Kod djece predškolske dobi promjene u samopoimanju ovise o neposrednim iskustvima (unutar par dana ili tjedana), dok se tijekom puberteta razvija apstraktno mišljenje koje drži konstantu unatoč svakodnevnim varijacijama u iskustvima, te nam omogućava da vidimo sebe u prošlosti i budućnosti što nadodaje još jedan sloj stabilnosti slike o sebi. Kada smo suočeni s nekim trenutnim i/ili prolaznim situacijama i iskustvima, koje nam mogu uzrokovati nelagodu, anksioznost, ljutnju, tugu, vrlo je važno da imamo mogućnosti vidjeti dalje od njih, odnosno, sposobnost vidjeti te situacije kao nešto momentalno, kao nešto prolazno. Kad osoba postane sposobna za takav pogled na situaciju, jednostavnije će joj biti racionalno se usredotočiti na uzrok i rješenje problema/situacije u kojoj se nađe, što posljedično ima manje detrimentalan utjecaj na samopoimanje.

2.2 Utjecaj okoline na razvoj samopoimanja

Kada govorimo o razvoju slike o sebi, on je usko povezan s našom potrebom za prihvaćanjem, poštovanjem, toplinom i podrškom iz okoline, pri čemu nezadovoljenje tih potreba negativno utječe na razvoj slike o sebi. Što je veći nesklad između potreba pojedinca i podrške i topline koju on dobiva iz okoline, to je lošija prilagodba i opće samopoštovanje (Brajša-Žganec, Raboteg-Šarić, Franc, 2000). Upravo ta dinamika odnosa između pojedinca u razvoju i njegove okoline je temelj Bronfenbrennerove teorije ekoloških sustava, koja nam može služiti za analizu i dublje razumijevanje ponašanja djece i adolescenata i utjecaja okoline na razvoj njihovog samopoimanja, o čemu će se više govoriti dalje u tekstu kada dođemo na temu maloljetnih počinitelja kaznenih djela i utjecaja okoline na njihovo samopoimanje, pa tako i na njihova ponašanja. Prema teoriji ekoloških sustava, djetetova okolina se sastoji od 5 hijerarhijski organiziranih sfera utjecaja, koje je Bronfenbrenner nazvao sustavima. Sustavi su, prema hijerarhiji, od sustava s najjačim do sustava s najslabijim utjecajem na dijete:

1. mikrosustav – djetetova neposredna okolina, roditelji, rodbina, vršnjaci, učitelji,
2. mezosustav – zona interakcije mikrosustava i egzosustava,
3. egzosustav – šira obitelj, školska administracija, državne institucije, mediji, susjedi, ekonomska situacija roditelja,

4. makrosustav – norme, zakoni, ideologije društva,
5. kronosustav – promjene okoline koje nastaju tijekom vremena.

Kao što vidimo, pojedinac u centru ovih sustava nije nužno direktan sudionik i ne može nužno utjecati na neke od elemenata tih sustava; kao što su određene državne institucije, mediji, ideologije i norme društva itd., iako oni imaju utjecaj na njegov život, bilo to direktno ili indirektno. Isto tako, na pojedinca u centru njegovog sustava ne utječu samo događaji i situacije koje se tiču samo njega direktno, već i one koje utječu na ostale članove njegove okoline. U slučaju da otac dobije otkaz na poslu, vidimo djelovanje egzosustava (institucije u kojoj otac radi) na mikrosustav, to jest, na člana djetetove obitelji koji je dio njegova mikrosustava, gdje novonastala situacija ima implikacije na ekonomsko stanje obitelji, što onda opet posljedično može imati utjecaja na dijete i njegovo samopoimanje.

Ova teorija nam pruža jedan holistički vid razvoja djeteta i njegovog samopoimanja, ali nailazi na problem optimiziranja da bude funkcionalna u primjeni na specifičnim problemima, problemima koji zahtijevaju konkretno primjenjiva rješenja i koncepte, koje ona ne nudi, a koje ovo područje djelovanja zahtijeva. S obzirom na to, ona bi se trebala koristiti kao okvir za razumijevanje konteksta i utjecaja okoline na razvoj te identificiranje problema, ali ne i kao odgovor na specifične probleme locirane u nekoj od sfera djetetova života koji traže konkretniji i specijaliziraniji pristup. Druga kritika je pretjerana otvorenost teorije, u smislu da ne postoji granica koliko duboko možemo ići u istraživanju nekog ekosustava. To može biti i pozitivno – u smislu da što više varijabli imamo, i što više pristupamo pojedincu holistički, dobivamo potpuniju sliku samog pojedinca, pa tako i problema. S druge strane, lako se može izgubiti fokus i ostati „paraliziran“ uslijed toliko velikog broja mogućnosti. Treća je kritika, koju i sam Bronfenbrenner spominje, vrijeme. Ljudi i njihova okolina se s vremenom mijenjaju i sadržavaju dimenzije prošlosti i budućnosti, i iako sama teorija ekoloških sustava nije nužno ograničena na sadašnjost, vrlo često u praksi naglasak stavlja upravo na sadašnjost. Također, teorija ekoloških sustava sama po sebi stavlja naglasak na adaptaciju na sile koje djeluju na pojedinca unutar određenih dimenzija njegove okoline, što znači da netko tko primjenjuje ovu teoriju bez integriranja nekih artikuliranih društvenih vrijednosti može upasti u zamku prihvaćanja opresivnih okolnosti.

2.3 Samopoštovanje

Uz samopoimanje, spomenut je i termin samopoštovanja, koji će se kroz ovaj rad javiti više puta. Ako samopoimanje vidimo kao deskriptivni aspekt sebe (što je osoba, što ona može i što bi htjela biti), onda samopoštovanje možemo smatrati evaluativnim aspektom sebe, odnosno, samopoštovanje predstavlja naš osobni doživljaj vlastite vrijednosti, prihvaćanja i cijenjenja sebe. Prema tome je vidljivo da, iako se nadopunjavaju i može se reći da je samopoštovanje ključni element samopoimanja, zadužen za suočavanje našeg „ja“ s izvanjskim informacijama, ta dva pojma imaju različita značenja. S druge strane, Shavelson (1976) smatra da uopće ne postoji potreba za odvajanjem i razlikovanjem samopoimanja i samopoštovanja jer je samopoimanje istovremeno i deskriptivno i evaluativno, te ljudi u pojedinim situacijama sebe ujedno i opisuju i vrednuju (prema Lacković-Grgin, 1994). U ovom radu će se termin samopoštovanja često javljati uz samopoimanje s obzirom na to da sile koje utječu na samopoimanje i njegovo variranje, najčešće utječu i na samopoštovanje.

3. Delinkvencija i samopoimanje

3.1 Delinkvencija

Kako bismo bolje razumjeli postupke, svjetonazore i osobnosti mladih ljudi koji su se našli u ustanovi kao što je odgojni dom, moramo biti svjesni konteksta priče koja ih je tamo dovela. Što je u pozadini njihovih ponašanja i počinjenih djela, odnosno, što je uzrok mladenačke delinkvencije? Da bismo uopće mogli govoriti o uzroku mladenačke delinkvencije, prvo ju je potrebno definirati. Pod mladenačku, odnosno, maloljetničku delinkvenciju spadaju sve kriminalne radnje koje su počinjene od strane osoba mlađih od 18 godina. Prema statističkim podacima Državnog odvjetništva Republike Hrvatske iz 2015., najčešće prijavljeno kazneno djelo je na štetu imovine (67,7%), od kojeg se 47,3% odnosi na djelo teške krađe a 31,2% na krađu. Nakon kaznenih djela na štetu imovine, po broju prijava, iduća po redu su kaznena djela protiv života i tijela (od čijeg ukupnog broja se 68,7% odnosi na tjelesne ozljede, a 27,9% na kazneno djelo teške tjelesne ozljede) i kaznena djela vezana za zloupotrebu droge (Peto Kujundžić, 2019). Možemo razlikovati 3 dobne skupine maloljetnih delinkvenata: djeca (do 14 godina), mlađi maloljetnici (14 do 16 godina) i stariji maloljetnici (16 do 18 godina). Zakonski

ta podjela izgleda malo drugačije, gdje prema Zakonu o sudovima za mladež (koji se u Republici Hrvatskoj primjenjuje prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela) mladi su podijeljeni u tri dobne skupine koje imaju različit pravni status, a mjere koje se mogu izreći ovise o njihovom statusu i stručnoj procjeni profesionalaca u Centrima za socijalnu skrb, Državnom odvjetništvu i sudu, te drugim institucijama (Majdak, Kamenov 2011). Mlađima od 14 do 16. godine (mlađi maloljetnici) mogu se izricati odgojne i sigurnosne mjere, a prema podacima iz 2016. (Državni zavod za statistiku, prema Peto Kujundžić, 2019) najčešća izrečena mjera je mjera pojačane brige i nadzora (45,5%), zatim mjere upozorenja (30,9%) i zavodske mjere (23,6%). Mlađima od 16 do 18 godina (stariji maloljetnici) se uz odgojne mjere može izreći i maloljetnički zatvor (3,3%) i sigurnosne mjere, od kojih u manjem broju zavodske mjere (9,1%), potom pridržaj (14,1%), mjere pojačanog nadzora (35,5%), a najviše mjere upozorenja (38%). Mlađim punoljetnicima od 18. do 21. godine, koji su također obuhvaćeni ovim zakonom pod određenim uvjetima mogu se izricati sve već navedene mjere uključujući i kaznu zatvora (5.2/3, Zakon o sudovima za mladež, 2020). Postoje tri načela kod izricanja mjera:

1. načelo individualizacije maloljetničke sankcije – prema svakom maloljetniku se pristupa individualno i nema šablonskog izricanja mjera,
2. načelo subsidijariteta maloljetničke sankcije – ako se blažom kaznom može postići svrha izricanja kazne, ne izriče se teža kazna,
3. načelo promjenjivosti maloljetničke sankcije – kazna se može ukinuti ili mijenjati kad više ne postoji potreba za daljnjim provođenjem.

(Peto Kujundžić, 2019)

Danas se sve više nastoji okrenuti nekim alternativnim mjerama (primjena načela oportuniteta/svrhovitosti i izvansudske nagodbe), za koje je karakterističan nestigmatizirajući pristup u kojemu maloljetnik nije evidentiran na sudu već samo pri Državnom odvjetništvu koje vodi pretpripremni postupak, tijekom kojeg se maloljetniku izriče mjera (Majdak, Kamenov, 2011). Maloljetnik ostaje uključen u zajednicu, nije izdvojen iz svoje prirodne okoline i poslan u instituciju, ali mu Državno odvjetništvo može naložiti neke posebne obveze. Zakon o sudovima za mladež dopušta primjenu i izvaninstitucionalnih i institucionalnih mjera, ali institucionalne mjere bi se trebale primjenjivati kao krajnje sredstvo (*ultima ratio*), a pri odabiru mjere bi se trebalo davati prednost izvaninstitucionalnim mjerama, ukoliko se odgojni ciljevi mogu postići i bez odvajanja maloljetnika iz njegove primarne sredine (Kos, 2006.). U slučaju da sud procijeni da maloljetnik neće u budućnosti nastaviti činiti kaznena djela, može mu se izreći samo ukor; ali ako sud ipak procijeni da je određena intervencija potrebna, maloljetniku

se mogu izreći posebne obveze koje bi ga trebale naučiti odgovornosti, te da se takva i slična ponašanja neće tolerirati (Peto Kujundžić, 2019). Ako sud odredi da utjecaj roditelja ili skrbnika nije dostatan da omogući maloljetniku ostvarenje odgojne svrhe izrečenih mjera, izreći će mjeru pojačane brige i nadzora nadležne službe, koja se može odvijati bez izdvajanja maloljetnika iz njegove okoline ili uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi (Peto Kujundžić, 2019). Maloljetnik se izdvaja iz životne sredine i šalje u odgojnu ustanovu jedino onda kada sud odredi da mu je potrebna stručna pomoć, briga i nadzor kako bi uspješno nastavio razvijati vlastitu ličnost. Provođenje mjera upućivanja u odgojnu ustanovu regulira sud na sjednici vijeća za maloljetnike kojima je izrečena mjera, svakih šest mjeseci, te odlučuje o tome je li potrebno da maloljetnik i dalje ostane u ustanovi. Također se kontinuiranim kontaktom između ustanove i suda utvrđuje izvršavanje izrečenih mjera, u obliku izvješća o ponašanju maloljetnika i obilaska maloljetnika u ustanovi (dva puta godišnje) (Peto Kujundžić, 2019). Provođenje institucionalnih i izvaninstitucionalnih mjera je regulirano i djelovanjem stručnih suradnika suda sazivanjem kontrolnih ročišta.

Nikić (1999) spominje kako se najveći broj kriminalnih djela (ako govorimo o maloljetničkoj delinkvenciji) događa kod prijelaza osobe iz djeteta u odraslu i zrelu osobu, odnosno, u pubertetu kao najosjetljivijem razdoblju razvoja čovjekove osobnosti. Iz toga nije teško uvidjeti vezu između samopoimanja i društveno neprihvatljivog ponašanja u toj dobi, dobi kad je osobnost najkrhkija i naše viđenje sebe je pod velikim pritiskom. Nadalje, kad govorimo o samim uzrocima delinkvencije, vrlo je lako pripisati društveno neprihvatljivo ponašanje osobnosti djeteta i na tome stati, ali danas je poznato da uzroci delinkvencije mogu proizlaziti iz rizičnih čimbenika na individualnoj razini (biološki, kognitivni i emocionalni), u obiteljskom okruženju (odnosi među članovima obitelji, odgojni stilovi roditelja, cjelovitost obitelji, socio-patološke pojave), čimbenika povezanih s obrazovanjem i vršnjacima te rizičnih čimbenika značajnih za recidivizam društveno neprihvatljivog ponašanja maloljetnika (Kamenov, Majdak, 2011). Također je važno napomenuti da se najčešće radi o kombinaciji raznih čimbenika, npr. neki od čimbenika na individualnoj razini se mogu, ali i ne moraju, javljati, ovisno o okolinskim čimbenicima. Takav širokokutni pogled na pojedinca slaže se s već spomenutom teorijom ekoloških sustava gdje pristupamo pojedincu holistički, te uzimamo u obzir široki spektar utjecaja na pojedinca, kao što su obiteljski odnosi, odnosi među vršnjacima, utjecaj nekih državnih institucija, normi, zakona i slično. Jedan od najutjecajnijih čimbenika na ponašanje mlade osobe je obitelj. Odnosi i dinamika odnosa unutar mikrosustava, u ovom slučaju obitelji, mogu imati jak utjecaj na oblikovanje karaktera pojedinca, njegovu kasniju društvenu

prilagodbu i mentalno zdravlje (Rohany i sur., 2011), a ranija i višekratna institucionaliziranost najčešće podrazumijeva odsutnost adekvatne obiteljske brige (Maloić, 2005). Istraživanje Kim i Kim (2008) nam ukazuje na to da obitelji adolescenata koji sudjeluju u delinkventnom ponašanju pokazuju više disfunkcionalnosti u odnosima između partnera u obitelji, lošije obiteljsko funkcioniranje na dnevnoj bazi i više slučajeva obiteljskog nasilja u usporedbi s obiteljima adolescenata koji ne sudjeluju u delinkventnom ponašanju. Huey Jr. et al (2000) svojim su istraživanjem također potvrdili vezu između obiteljske funkcionalnosti, kohezije, roditeljske kontrole i mladenačke delinkvencije, pri čemu spomenuti odnosi u obitelji služe kao dobri prediktori delinkventnog ponašanja. Istraživanje Solomon i Serres (prema Raboteg-Šarić, Franc, Brajša-Žganec, 2000) koje se odnosilo na povezanost roditeljske verbalne agresije i dimenzija samopoimanja djece, pokazalo je povezanost između povećane i intenzivnije roditeljske verbalne agresije i nižeg samopoimanja kod djece (i općeg samopoimanja, i pojedinih dimenzija dječje slike o sebi), što kasnije može dovesti do delinkventnog ponašanja kod te djece. Također, pokazalo se da je podrška odraslih važnija kod ranog razvoja djevojčica, nego dječaka, što se dovodi u vezu s različitim obrascima socijalizacije i podrške kroz djetinjstvo u odnosu na dječake, od kojih se tradicionalno očekivalo preuzimanje veće odgovornosti i veća razina samostalnosti (Raboteg-Šarić, Franc, Brajša-Žganec, 2000). Kada se govori o utjecaju obitelji na delinkvenciju i devijantno ponašanje, treba spomenuti i socioekonomske uvjete unutar obitelji u kojoj dijete odrasta, gdje materijalno stanje obitelji, stupanj obrazovanosti roditelja, stambeni uvjeti, također pokazuju svoj utjecaj na devijantno i kriminalno ponašanje maloljetnika, što nam potvrđuju i istraživanja provedena u Republici Hrvatskoj (Cajner Mraović i Kovčo, 1992; Butorac i Mikšaj Todorović 1993; Cajner Mraović, 1995 i 1996, prema Peto Kujundžić, 2019).

3.2 Povezanost delinkvencije i samopoimanja

Kao što je već spomenuto, adolescencija je vrlo turbulentno razdoblje razvoja čovjekove osobnosti, pa tako i samopoimanja i samopoštovanja. Iz tog razloga, pogrešno bi bilo tražiti uzroke za delinkventno ponašanje samo na razini osobnih čimbenika vezanih uz samo činjenje kaznenih djela, kao što su npr. traženje uzbuđenja, impulzivnost, hiperaktivnost i dr., a ne i uz samopoimanje i samopoštovanje pojedinca (prema Majdak i Kamenov, 2011). Istraživanje Levy (1997) na 365 dječaka i djevojčica pokazalo je da postoji snažna veza samopoimanja i samopoštovanja s delinkventnim ponašanjem, i što je delinkvencija ozbiljnije prirode, to se

pokazalo da je samopoimanje niže. Istraživanja također pokazuju da je samopoimanje i samopoštovanje važno za motiviranje osobe prema uspjehu i postignućima, kao i za njeno mentalno zdravlje (Lacković-Grgin, 2005). Pozitivna slika o sebi je temelj osjećaja vlastite vrijednosti, samopoštovanja te očekivanja uspjeha i rezultata iz aktivnosti koju osoba poduzima. Ona je osnova za postavljanje visokih realističnih ciljeva. Pozitivna slika o sebi je u isto vrijeme ključna za ostvarivanje visokih i dobrih rezultata, ali i posljedica trajnog postizanja dobrih rezultata (Grgurić, 2007). Osobe koje sebe vide u dobrom svjetlu i imaju visoko samopoimanje i samopoštovanje pronalaze konstruktivne i razumne načine rješavanja prepreka pred sobom, dok su osobe s niskim samopoimanjem i samopoštovanjem sklone emocionalnim poremećajima i često naginju poremećajima u ponašanju; kao što su anksioznost i depresija, te delinkvencija, ovisnost i poremećaji ishrane (Rosenberg, 1985, Youngs i sur., 1990, prema Majdak i Kamenov, 2011). Djeca i adolescenti, u periodu kada se slika o sebi još nije stabilizirala, često se nađu u situacijama koje su ključne za formiranje osobnosti i identiteta, odnosno, slike o sebi. Te situacije mogu imati pozitivne rezultate i dobar utjecaj na samopoštovanje i samopoimanje, ali isto tako mogu uzrokovati i negativne emocije kod osobe koja se možda još uvijek s njima ne zna nositi, što dovodi do njihovog razrješavanja u obliku nekog društveno neprihvatljivog ponašanja. To posebno dolazi do izražaja kod djece i adolescenata koji određene događaje pripisuju izvanjskim čimbenicima na koje ne mogu utjecati i koje su van njihove kontrole (učitelji, roditelji, prijatelji, ...), te ne mogu uvidjeti svoj udio u nekom događaju, takozvani eksternalni lokus kontrole. S druge strane, oni koji su svjesni svog udjela u nekom događaju te se aktivno, vlastitim angažmanom, trude utjecati na promjenu u željenom smjeru, kažemo da imaju internalni lokus kontrole. (Majdak, Kamenov, 2011)

Dosad smo kroz ovaj rad delinkvenciju i sklonost rizičnim ponašanjima koji dovode do boravka u odgojnim ustanovama najviše povezivali s lošijom slikom o sebi (lošije samopoimanje) i niskim samopoštovanjem. Također se na nju gledalo kao rezultat nemogućnosti nošenja mladih osoba s negativnim emocijama na konstruktivan način (za koje su iz njihove perspektive najčešće krivi drugi), što onda uzrokuje iskaljivanje tih emocija u vidu devijantnih ponašanja i delinkvencije. Nakon što ih društvo počne izdvajati i potencijalno etiketirati kao delinkvente, mlada osoba najčešće upada u začarani krug takvog ponašanja gdje teško vidi neki drugi put djelovanja koji će mu pružiti podršku i afirmaciju potrebnu osobi u razvoju. S druge strane, postoje i mlade osobe koje kroz delinkventno ponašanje pojačavaju svoj pojam o sebi, pa si tako i podižu samopoštovanje, bez potrebe za nekim negativnim emocijama i situacijama koje bi služile kao katalizator takvog ponašanja. Već je spomenuto kako bi bilo pogrešno vezati

delinkventno ponašanje samo za osobne čimbenike kao što je recimo traženje uzbuđenja, ali to ne znači da možemo zanemariti taj aspekt nečijeg karaktera i da ga se ne može povezati sa slikom o sebi. Mlada osoba koja traži afirmaciju i podršku, a nema sposobnosti da ju dobije kroz akademsko ili neko korisno društveno djelovanje, ili ju ne zanima uspjeh u tim područjima, često nalazi drugačije načine na koje može to ostvariti. Može se i reći da na takav mentalitet velik utjecaj može imati i kultura, koja se (pogotovo) kroz zadnja dva desetljeća okrenula popriličnom veličanju kriminalnih radnji i devijantnih ponašanja kroz glazbu, filmove, igrice i medijsku prisutnost određenih prominentnih osoba iz tih područja. Takav kontekst može samo pridonijeti razvoju delinkventnog ponašanja kod mladih osoba, koje ih povezuju s moći, kontrolom, uspjehom i statusom, koji se teško može replicirati drugim oblicima djelovanja. Taj osjećaj kontrole i moći pojedinca dalje guraju u tom smjeru, tražeći još više kontrole i još više moći, posebno kod ambicioznih mladih osoba koje možda nemaju sposobnosti i/ili želju ostvariti to kroz akademsko ili neke drugo djelovanje koje ne uključuje devijantno ponašanje. Ukratko, delinkventno ponašanje počinje opravdavati samo sebe, gdje mlada osoba možda ne vidi razlog ni potrebu za promjenom. (Gooden, 1997)

Mladi koji sudjeluju, ili su pokretači društveno neprihvatljivih ponašanja, vrlo često bivaju „obilježeni“ od strane drugih, svojih kolega, prijatelja, obitelji, vršnjaka. U toj situaciji osoba se može osjećati izolirano i odbačeno, što ima veliki utjecaj na sliku o sebi i samopoštovanje u toj dobi, a onda poslije može dovesti i do ponavljanja nekih devijantnih ponašanja. Taj osjećaj obilježenosti proizlazi iz stigme, socijalnog konstrukta koji „uključuje prepoznavanje različitosti na temelju neke oznake i posljedično obezvrjeđivanje osobe koja je nositelj te oznake“ i „društveno je definirana, a o kulturi i vremenu ovisi koje su oznake stigmatizirajuće za osobe koje ih posjeduju“ (Majdak i Kamenov, 2009).

3.3 Stigma

Društvena reakcija na delinkventno ponašanje označava se kao proces stigmatizirajućeg i segregacijskog nastojanja da se provede društvena kontrola (Paternoster i Iovanni, 1989, prema Sampson i Laub, 1997), što zauzvrat može uzrokovati stvaranje delinkventnog identiteta pojedinca (teorije simboličkog interakcionizma i teorije učenja) i povećati šanse za ponovni povratak delinkventnom ponašanju uz pomoć delinkventne subkulture (Majdak i Kamenov, 2009). Također, kontinuirano izoliranje osobe iz društvenih krugova, nemogućnost te osobe da

ostvari zapošljavanje, pad samopoštovanja, samo pružaju dodatnu motivaciju da osoba ustraje u delinkventnom ponašanju (akumulacija nepovoljnosti).

Stigma je socijalni konstrukt koji proizlazi iz negativnog etiketiranja osobe (pridodavanje oznake koja može biti pozitivna i negativna), a uključuje prepoznavanje različitosti na temelju tih oznaka i posljedično obezvrjeđivanje osobe koja je nositelj te oznake (Heatherton i sur., 2000, prema Majdak i Kamenov, 2009). Njen se utjecaj vrši putem koncepta samopoimanja i samopoštovanja. Da bi se određena etiketa održala potrebno je zadovoljiti neke uvjete:

1. počinitelj djela i njegovo društveno okruženje moraju prepoznati etiketu kao dio njegovog moralnog karaktera,
2. ponašanje osoba iz njegovog društvenog okruženja treba signalizirati da je maloljetniku pripisana negativna etiketa,
3. maloljetnik mora (svjesno ili nesvjesno) razumjeti i prihvatiti etiketu i ponašati se u skladu s njom.

(Majdak i Kamenov, 2009)

Stigmatizirajuće oznake kojima možemo obilježavati druge mogu se svrstati u tri kategorije:

1. obilježja tijela – fizičke deformacije, nedostaci, fizička obilježja koja odudaraju od norme,
2. mrlje karaktera – psihički poremećaj, ovisnosti, nezaposlenost, delinkvencija i kriminalitet,
3. identitet plemena – rasa, spol, religija i nacionalnost.

(Goffman, 1963, prema Majdak i Kamenov, 2009)

Neke od njih su podložne kontroli, odnosno osobno možemo utjecati na njih i s vremenom ih mijenjati ili produbljivati, kao što su alkoholizam, homoseksualnost, druge ovisnosti i slično. Oni koji nose stigme koje su podložne kontroli često doživljavaju veće izopćavanje i odbačenost od strane društva, dok oni koji nose stigme koje nisu podložne kontroli češće izazivaju osjećaj sažaljenja kod ljudi. Primjer takve stigme bi bio invaliditet, psihička bolest (npr., oboljeli od PTSP-a), itd. Ljudi koji svoje stigme percipiraju kao nepodložne kontroli, a koji doživljavaju diskriminaciju na temelju tih stigm, imaju veću šansu da dožive pad samopouzdanja i samopoštovanja te izgrade lošiju sliku o sebi, a onda posljedično razviju depresiju i svojevrijedno se izoliraju iz društva (Heatherton i sur., 2000, prema Majdak i Kamenov, 2009). Kod ljudi koji svoju stigm percipiraju kao podložnu kontroli u pravilu bi u

manjoj mjeri trebalo dolaziti do javljanja ovih negativnih utjecaja i emocija, jer bi toj osobi trebalo biti lakše zauzeti aktivniji pristup prema otklanjanju vlastite stigme.

Kao što je već rečeno, stigmatizacija je posljedica negativnog etiketiranja (označavanja osobe, odnosno, obezvrjeđivanje označene osobe i ponašanje prema toj osobi na negativan način u skladu s pridodanom etiketom), te kao takva ima jako veliki utjecaj na identitet i ličnost djece i adolescenata, koji se tek nalaze u procesu formiranja svog identiteta i ličnosti. To mišljenje potvrđuju i istraživanja unutar teorija etiketiranja (Kaplan i Johnson, 1991; Bernburg i Krohn 2003; Maruna, 2001; Braman, 2002; Pager, 2003; Travis, 2002, prema Peto Kujundžić, 2019), koja nam ukazuju na negativne učinke stigmatizacije (formalne i neformalne) na samopoimanje i samopoštovanje maloljetnika. U pravilu, oni koji su bliži pojedincu će ga i manje stigmatizirati, jer bolje razumiju i poznaju njegov karakter i kontekst iz kojeg dolazi, tako da je važno razlikovati različite utjecaje iz različitih sfera nečijeg života, odnosno različitih krugova nečije okoline. Recimo kada govorimo o značajnosti vanjskog utjecaja na život i samopoimanje maloljetnika, istraživanja pokazuju da bi roditelji i prijatelji bili na prvom mjestu kao najvažniji izvor podrške mladima, dok policija i susjedi nisu toliko visoko pozicionirani (Morash, 1982, prema Majdak i Kamenov, 2009). U skladu s time, djeci i adolescentima je najteže prihvatiti da ih odbacuju i osuđuju roditelji i prijatelji, a lakše je prihvatiti i umanjiti važnost stigmatiziranja od strane poznanika, službenih institucija i drugih ljudi s kojima nisu toliko bliski. Također, svjesno ponavljanje devijantnog ponašanja i ustrajanje u njemu uzrokuje manju razinu brige za mišljenje okoline o sebi, posebno ljudi koji ih stigmatiziraju. Mladi također umanjuju važnost toga kako ih drugi vide i etiketiraju u svrhu obrane vlastitog samopoimanja (Majdak i Kamenov, 2009). Kada govorimo o stigmatiziranju i utjecaju stigme na život i ponašanje mladih osoba, teško je zanemariti djetetovu najbližu sredinu – obitelj. Kao što je iznad navedeno, obitelj i prijatelji su vrlo visoko rangirani kao izvor podrške djeci i adolescentima, i razina prihvaćenosti (ili razina odbacivanja i stigmatiziranja) uvelike utječe na njihovo samopoimanje i samopoštovanje. Na tom tragu, potrebno je zapitati se kakav utjecaj na dijete ima obitelj koja je sama stigmatizirana, odbačena ili izolirana od strane društva; odnosno, kolike su šanse za dijete da se iz takve situacije izvuče te samo ne preuzme tu stigmiju na sebe, a da ju uopće nije zaslužilo. Radi se o pitanju koje može biti vrlo blisko stanovnicima Republike Hrvatske, u kontekstu situacija s romskim obiteljima kao obiteljima koje na generalnoj razini pokazuju povišene razine kriminaliteta, obiteljskog nasilja te općenito raznih oblika društveno neprihvatljivog ponašanja, čiji uzrok možemo pronaći najviše u životnim uvjetima u kojima odrastaju i žive (Magdalenić, 1995). Dijete koje se razvija unutar takve jedne okoline ima male

šanse da počne djelovati van njenih okvira. Kao što smo već spomenuli, najuži krug podrške djetetu su obitelj i prijatelji (društvo), tako da kad su oni ti koji su odbačeni od strane društva, prenose tu stigmiju i etiketu i na buduće naraštaje, što ih automatski stavlja u nepovoljan položaj u odnosu na ostatak društva u vidu prilika i mogućnosti, gdje alternativne metode preživljavanja i društvenog djelovanja postaju imperativ. Upravo kroz ovakve slučajeve možemo uvidjeti koliko je važan taj djetetov mikrosustav, odnosno, koliko on može utjecati na mladu osobu. Nijedan drugi sustav koji nam opisuje Bronnfenbrenerova teorija ekoloških sustava nema ni približno toliko utjecaja koliko uža zajednica, a može se čak i reći da romske zajednice svojom djelomičnom samoizolacijom od šireg društva uvelike izbjegavaju dosta utjecaja koje možemo opaziti kod pripadnika većinske zajednice u RH, tako da to možda još dodatno i pojačava utjecaj te najuže sredine na odgoj i razvoj mladih osoba.

4. Odgojni dom

4.1 Odgojni dom

Dom za djecu s poremećajima u ponašanju se može osnivati kao dom za odgoj djece, dom za odgoj mladeži, odgojni dom, posebna odgojna ustanova ili prihvatna stanica. Razlike između navedenih su minimalne; izuzev doma za odgoj djece, koji osigurava smještaj djeci do 14 godina, dok ostali odgojni domovi osiguravaju smještaj, odgoj i obrazovanje mladima od 14 do 21. godine, i prihvatnih stanica koje osiguravaju boravak, prehranu i pomoć za djecu i mladež zatečenih u lutanju i skitnji ili kojima je potrebno hitno zbrinjavanje u vidu hrane, medicinske pomoći, privremenog boravka i slično. Također, dom za djecu s poremećajima u ponašanju ne mora biti ograničen okvirima navedene podjele već može obavljati više djelatnosti, odnosno može funkcionirati kao dom za odgoj i djece i mladeži (kao što je najčešći slučaj u Republici Hrvatskoj), ili u sklopu sebe sadržavati prihvatnu stanicu, uz odjel smještaja i slično.

U Republici Hrvatskoj imamo sveukupno 12 domova za djecu s poremećajima u ponašanju:

1. Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka,
2. Dom za odgoj djece Cres,
3. Dom za odgoj djece i mladeži Zadar,
4. Dom za odgoj djece i mladeži Zagreb,

5. Dom za odgoj djece i mladeži Karlovac,
6. Dom za odgoj djece i mladeži Osijek,
7. Dom za odgoj djece i mladeži Pula,
8. Dom za odgoj djece i mladeži Split,
9. Odgojni dom Bedekovčina,
10. Odgojni dom Ivanec,
11. Odgojni dom Mali Lošinj,
12. Prihvatna stanica i disciplinski centar Varaždin – CZSS Varaždin.

Zadatak odgojnog doma je osigurati smještaj, zbrinjavanje, odgoj, školovanje i radno osposobljavanje, te odgovarajuće oblike stručne pomoći maloljetnicima i mlađim punoljetnim osobama s poremećajima u ponašanju u dobi od 14 do 21 godine života.

Izuzev glavne (centralne) ustanove u kojoj su smješteni štićenici domova, odgojni dom za djecu s poremećajima u ponašanju može svoju djelatnost organizirati i provoditi unutar nekog stambenog prostora poput stana ili kuće određenih za manje odgojne skupine, pod vodstvom i nadzorom jednog ili više odgajatelja. Takav slučaj imamo kod Doma za odgoj djece i mladeži u Zagrebu kojemu je sjedište u Dugavama, ali također ima i dislocirane jedinice smještaja i organiziranog stanovanja u stambenoj jedinici u Dubravi, dvije stambene jedinice u Dugavama i jedan odvojeni odjel smještaja u Folnegovićevom naselju.

Odlazak mlade osobe u odgojni dom je vrlo stresan događaj. Izuzev samoga perioda boravka u takvoj instituciji, čin odvajanja od obitelji i poznate okoline može biti iznimno težak za dijete, osobito ako im je prvi put da su odvojeni. S druge strane, izlazak osobe iz odgojnog doma također može predstavljati veliku prepreku, a to posebno dolazi do izražaja kad je vidljiv napredak kod ponašanja, pri čemu povratak u staru okolinu i staro društvo može sa sobom povući i povratak u stare rutine i navike. Što se tiče samog boravka u odgojnom domu, automatski se javlja nekoliko problema. Jedan od njih je dolazak mlade osobe u društvo drugih maloljetnih delinkvenata koji mogu dodatno povući osobu dublje u devijantno ponašanje. Ostali stanari odgojnog doma najčešće već imaju i određenu hijerarhiju unutar doma u koju se novopridošla osoba mora uklopiti (Maloić, 2005), inače može doći do sukoba; što nas dovodi do sljedećeg problema, a to je nasilje. Nasilje je jedan od oblika djelovanja (najčešće se manifestira agresivnim fizičkim djelovanjem, ali može biti i verbalno) unutar neke skupine, koji može imati velikog utjecaja na samopoimanje i samopoštovanje osobe. U ovom slučaju potrebno je odvojiti pojam zlostavljanja i pojam nasilja, pri čemu zlostavljanje predstavlja kontinuirano i ponavljano nasilje (verbalno ili fizičko) pomoću kojeg „se nastoji namjerno

povrijediti ili nanijeti neugodnosti drugom djetetu kroz duže vremensko razdoblje“ (Rajter, Vejmelka, 2013). Kod zlostavljanja je poseban naglasak stavljen na neravnotežu moći između zlostavljača i žrtve, gdje žrtva „ima poteškoća u pokušaju da se obrani od nasilničkog ponašanja“ (Olweus, 1998, prema Rajter, Vejmelka, 2013). S druge strane nasilje obuhvaća puno širi spektar ponašanja, uz puno uži vid varijabli koje je potrebno istražiti (najviše utjecaja ima odnos moći sudionika nasilnog ponašanja), zbog čega brojna istraživanja upadaju u zamku karakteriziranja nasilja među djecom i sudjelovanja u nasilničkom ponašanju kao zlostavljanja. „Novija istraživanja pokazuju više stope nasilja među djecom u institucionalnoj skrbi nego kod djece koja se nalaze u obiteljima ili udomiteljskom smještaju“ (Morgan, 2008, prema Rajter, Vejmelka, 2013). Prema istraživanju Jaman (2008), čak 80% ispitanih odgajatelja smatra da ne može postojati dom bez nasilja među djecom, što ukazuje na poražavajući stav odgajatelja u pogledu prevencije nasilja u domovima, ali možda i ilustrira neizbježnu stvarnost takve institucije. Kao i kod nas, istraživanja po pitanju nasilja među djecom u dječjim domovima u svijetu su poprilično oskudna, ali jedno od njih, istraživanje Barter, Renold, Berridge i Cawson (2004, prema Jaman, 2008) pokazalo je da u dječjim domovima imamo prisutnost svih oblika nasilja, od krađe i fizičkog maltretiranja, napada oružjem, uništavanja imovine, preko verbalnog maltretiranja i slično. U istraživanju Sekol i Farringtona (2009, prema Rajter i Vejmelka, 2013) sudjelovalo je 601 dijete i mlade osobe od 11 do 21 godine starosti smješteni u domove za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi te domove za odgoj i odgojne zavode. Rezultati su pokazali da djeca i mladi iz domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i odgojnih domova nasilje doživljavaju u 66,8 % slučajeva dok u njemu aktivno sudjeluje 45,9 % djece i mladih (Sekol i Farrington, 2009; Sekol, 2011, prema Rajter i Vejmelka, 2013). Iako se većina dostupnih istraživanja više bavi istraživanjem konteksta dječjeg doma za djecu s neodgovarajućom roditeljskom skrbi, a ne odgojnih domova, smatram da se po pitanju postojanja i rasprostranjenosti nasilja među svojim štićenicima ta dva oblika doma za djecu mogu usporediti. Odnosno, smatram da je stanje u odgojnom domu isto, ako ne i gore, u pogledu nasilja među djecom i stavova odgajatelja u odnosu na to nasilje iako možda nema dovoljan broj sustavnih istraživanja koja bi to potvrdila. To mišljenje donekle izražava i Cantwell (2005, prema Ajduković, 2008), u tekstu u kojem navodi da grupna situacija i priroda institucija kao takvih, neovisno o tome radi li se o dječjim ili odgojnim domovima, povećava rizik nasilja zbog niza čimbenika kao što su nedostatak privatnosti, frustracija, neadekvatan nadzor i nekontrolirana zlouporaba moći, slabe kompetencije odgajatelja da se nose s nasiljem te neodgovarajuće disciplinske mjere. Također, na nasilje utječu i prostorna i materijalna adekvatnost same institucije te prethodna iskustva i ponašanje djece koja tamo borave. Djeca

koja završe kao žrtve vršnjačkog (ili bilo kojeg drugog) nasilja mogu razviti negativne emocije ne samo prema svom zlostavljaču, već i prema ostatku vršnjačke skupine u slučaju da od njih ne dobivaju pomoć u nošenju sa situacijom, ili u slučaju da ih doživljavaju kao pasivne sudionike zlostavljanja (Ladd, Troop-Gordon, 2005). Takva djeca pokazuju niže razine samopoštovanja i samopoimanja, uz razvijanje osjećaja usamljenosti i odbačenosti od strane svojih vršnjaka. Istraživanje Brajša-Žganec, Kotrla Topić i Raboteg-Šarić (2009, prema Rajter i Vejmelka, 2013) također pokazuje da izloženost djece vršnjačkom nasilju uzrokuje slabiju razvijenost organizacijskih i socijalnih vještina te niže razine samopoštovanja, iako je kod takvih istraživanja uvijek teško utvrditi je li nisko samopoštovanje i samopoimanje jedan od razloga pojavljivanja vršnjačkog nasilja ili se javlja kao posljedica nasilja među vršnjacima.

4.2 Stigmatiziranje šticećenika odgojnih domova

Kod maloljetnih počinitelja kaznenih djela postavlja se pitanje kad stigmatizacija i negativne reakcije na ponašanja počinju, prije smještanja u instituciju ili tijekom boravka tamo. Tip izrečene mjere donekle uvjetuje reakciju društva i ostalih ljudi oko osobe kojoj je mjera izrečena (formalno etiketiranje i neformalno etiketiranje), ali utječe i na samopoimanje i samopoštovanje osobe kojoj je mjera izrečena (institucionalne ili izvaninstitucionalne) (Majdak, Kamenov, 2009). Kontinuirane negativne i nekonstruktivne reakcije od drugih vrlo lako mogu dovesti do pada samopoimanja i samopoštovanja kod maloljetnika, te mogu prouzročiti nastavak devijantnog ponašanja i na kraju odvajanje od obitelji i smještanje u ustanovu, što koči potencijal pozitivnog djelovanja tog najužeg familijarnog okruženja na ponašanje i maloljetnikovu sliku o samome sebi. U nekim slučajevima stigmatiziranje i negativne reakcije krenu tek nakon što je osoba odvojena od obitelji i smještena u ustanovu, ali ono što se često predvidi je aura i značenje same ustanove. Danas živimo u društvu u kojemu je mladima „popravni dom“ bauk, i ako netko završi u „popravnom domu“, on je „kriminalac i zločest i nije prihvatljivo više se s njim družiti“ (ne nužno iz perspektive druge djece). Dakle, iako odvajanje od obitelji i drugih bliskih osoba te stigmatiziranje pojedinca predstavlja veliku opasnost za samopoimanje i samopoštovanje, treba obratiti pozornost na stigmatu koju smo stvorili oko same ustanove odgojnog doma i što ona predstavlja u društvenom krugu mladih, gdje nije neuobičajeno da dijete koje je počinilo neko kazneno djelo automatski doživi značajan pad u poimanju sebe i poštivanju samog sebe čim sazna da će biti smješteno u odgojni dom, iako još uvijek nije odvojeno od roditelja.

Prema rezultatima Morashevog istraživanja (1982, prema Majdak, Kamenov, 2009), pokazalo se da što je više puta neka mlada osoba procesuirana, to je kod njega jači doživljaj stigmatizacije i etiketiranja. Na tragu toga, istraživanje koje su provele Majdak i Kamenov (2009) pokušalo je objelodaniti i utvrditi povezanost formalne i neformalne stigmatizacije sa slikom maloljetnika o samom sebi (samopoimanje i samopoštovanje). Dobiveni rezultati doveli su do 3 zaključka.

1. Maloljetnici koji su smješteni u ustanovu statistički značajno više nego ostali doživljavaju neformalnu stigmatizaciju. Maloljetnici smješteni u ustanove zbog počinjenog kaznenog djela ili temeljem rješenja Centra za socijalnu skrb zbog poremećaja u ponašanju doživljavaju statistički značajno više negativnih iskustava i ponašanja (neformalne stigmatizacije) od osoba iz svoje okoline (roditelja, nastavnika, rođaka, susjeda, vršnjaka i ostalih). Statistički značajno više su navodili da ih se prijatelji boje, da su roditelji djece s kojima se druže ružno govorili o njima i branili svojoj djeci da se s njima druže, da su ih ljudi iz četvrti u kojoj žive gledali s podcjenjivanjem, da su im neki prijatelji i vršnjaci okrenuli leđa, govorili im „ružne“ riječi i nazivali ih ružnim imenima, rugali im se, da su ih susjedi nazivali ružnim imenima i branili svojoj djeci da se s njima druže, da su ih ljudi iz mjesta gdje žive podcjenjivali. Također su statistički značajno više navodili da su nastavnici govorili ružno o njima i tako se i ponašali, te da su roditelji digli ruke od njih.
2. Sudionici koji su smješteni u ustanovu imaju statistički značajno lošije samopoimanje (i samopoštovanje) od sudionika koji nisu počinili kazneno djelo i sudionika kojima su izrečene izvanzavodske odgojne mjere.
3. Ispitivanjem povezanosti formalne i neformalne stigmatizacije sa slikom o sebi ustanovili su da maloljetni počinitelji kaznenih djela koji izvještavaju o većem doživljaju negativnog ponašanja drugih (većoj neformalnoj stigmatizaciji) imaju negativniju sliku o sebi: lošije samopoimanje i niže samopoštovanje.

5. Otpornost

Otpornost je pojam koji se može čuti i rabiti u različitim kontekstima. Otpornost se može koristiti u referenci na neke objekte u svakodnevnom životu, ali i na ponašanje ljudi. Kad govorimo o objektima, otpornost se odnosi na sposobnost objekta da nakon djelovanja sile i dalje zadrži svoja svojstva i formu; odnosno, u slučaju deformacije, sposobnost da se vrati u prvotni oblik i stanje. S druge strane, slična definicija se može koristiti i kada govorimo o otpornosti u kontekstu ljudskog djelovanja i ponašanja, pri čemu je otpornost sposobnost osobe da se uslijed djelovanja negativnih sila (teški uvjeti, nesreće, ponašanja drugih ljudi, bolesti, ...) može funkcionalno s njima nositi i izdržati ih, to jest, oporaviti se nakon njihovog djelovanja. Kao što je i slučaj s brojnim drugim konceptima, otpornost je različito definirana i operacionalizirana ovisno o autoru; neki je vide kao sposobnost nošenja s trenutnom situacijom, neki je vide kao sposobnost izbjegavanja takvih situacija, dok je neki vide kao vještinu oporavka i razvoja nakon njihovog djelovanja. Prema Windle (2010, prema Burić i Slišković, 2018) otpornost je proces uspješnog nošenja sa značajnim izvorima stresa ili traumom, odnosno, upravljanje njima. S druge strane, Luthar, Cicchetti i Becker (2000, prema Klasić, Križanić i Maurović, 2014) definiraju otpornost kao dinamičan proces u kojem pojedinac ostvaruje dobre ishode unatoč visokim rizicima. Iako je različito definirana, otpornost je sposobnost, odnosno, proces koji ne djeluje i ne razvija se samostalno, već je potpomognut zaštitnim mehanizmima, odnosno, resursima i snagama unutar samog pojedinca i njegove okoline (obitelj i društvo) (Windle, 2011, prema Klasić, Križanić i Maurović, 2014). Iz tog razloga na otpornost ne možemo gledati kao na karakternu crtu pojedinca, jer bi to impliciralo da određene osobe jednostavno nemaju potrebne alate za prevladati rizik (Luthar, Cicchetti i Becker, 2000), što je pogrešno jer se u tome slučaju ne uzimaju u obzir razni zaštitni mehanizmi iz okoline, koji pojedincu mogu olakšati nošenje s određenom situacijom i konstruktivnijim pristupom problemu. Zaštitne mehanizme možemo podijeliti po razinama funkcioniranja, gdje razlikujemo individualne (psihologija, neurobiologija, ...), društvene (obiteljska kohezija, potpora roditelja, ...) i mehanizme na razini zajednice (sustavi potpore organizirani kroz društveni i politički kapital, te ekonomske faktore). U tom smislu, Conner i Davidson (2003, prema Maurović, 2015) definiraju otpornost kao „posjedovanje brojnih unutarnjih i vanjskih resursa, u različitim vremenima i do različitih razina koje pomažu osobi nositi se s nedaćama“. Naravno, ne radi se samo o posjedovanju resursa, već i u tome da ih pojedinac mora imati želju i znati ih iskoristiti. Takav smjer definiranja otpornosti ju približava već više puta spomenutoj

teoriji ekoloških sustava, prema kojoj razvoj otpornosti ne ovisi samo o pojedincu nego i o njegovom okruženju i njihovom međuodnosu. Određivanje nečije otpornosti nije uvijek jednostavno, te ovisi o tipu i ozbiljnosti nepovoljnosti koje pojedinac doživljava, gdje moramo uzeti u obzir dovoljno širok spektar posljedica kako bismo mogli sa sigurnošću odrediti je li određeni rezultat pretpostavlja otpornost, i ako da, na kojoj razini. Kod određivanja otpornosti osobe greška bi bila gledati samo na iznimno pozitivne ishode kao preduvjet otpornosti, s obzirom na to da kod određenih (posebno katastrofalnih) situacija, biti sposoban nastaviti funkcionirati na nekoj približno prosječnoj razini možemo gledati kao na indikator otpornosti (Windle, 2011). Kako je i ranije navedeno, jedna od značajki otporne osobe je da se lakše/brže oporavlja od nepovoljnih životnih okolnosti ili događaja, i teoretski, nakon što je osoba uspješno savladala jednu nepovoljnu situaciju, u budućnosti će se lakše nositi sa sličnim preprekama, tzv. „efekt čeličenja“. Čak i uz taj efekt čeličenja, moramo na otpornost gledati kao na fenomen koji je u najmanju ruku promjenjiv. Svaka situacija je drugačija, i svaka situacija zahtijeva specifičan pristup te korištenje prikladnih resursa iz okoline (zaštitnih mehanizama) kako bi finalna prilagodba bila pozitivna, uslijed životnih okolnosti koje obično vode do loše prilagodbe (Luthar, 2006, prema Maurović, 2015). Također moramo imati na umu da naš doživljaj određene situacije nije univerzalan, i da situaciju koja je jednoj osobi stresna, druga možda neće ni doživljavati na taj način, pa bi u tom smislu uvijek trebalo polaziti od subjektivnog doživljaja osobe, kada se govori o razini stresa vezanog za neki događaj. Ova varijabilnost otpornosti u različitim kontekstima i sam spektar percepcija situacija nam se nameće kao važan element sagledavanja otpornosti djece u kontekstima odgojnih domova. Štićenici dječjih domova su prema dosadašnjim istraživanjima (Sladović Franz 2003, Tadić, 2000, prema Maurović, 2015) pokazali statistički više internaliziranih problema (usamljenost, anksioznost, depresija) od opće populacije djece, a istraživanje koje je provela Tadić (2021) u obliku fokus grupe stručnih suradnika odgojnog doma, ukazuje na sličnu situaciju i u odgojnom domu. U tom istraživanju ispitanici su se složili oko toga da upravo obitelj i okolinski faktori daju najveći doprinos razvijanju problema u ponašanju (internaliziranih i eksternaliziranih), koji posljedično mogu utjecati na percepciju i pristup određenoj poteškoći, i na otpornost u kontekstu te situacije. Isto kako obitelj, društvo i okolina mogu doprinijeti razvoju problema u ponašanju, tako mogu i doprinijeti razvoju otpornosti, pa nam na tragu toga Masten i Obradović (2006) navode 9 sustava adaptacije (zaštitnih mehanizama):

1. sustav učenja ljudskog mozga (procesuiranje informacija, rješavanje problema),
2. sustav veza (bliski odnosi s roditeljima, odgajateljima, prijateljima, partnerima, ...),

3. ovladan sustav motivacije (samoefektivnost, sustav nagrada vezan na uspješna ponašanja),
4. sustav reakcije na stres (sustavi uzbune i oporavka),
5. sustav samoregulacije (regulacija emocija, izvršno funkcioniranje, aktivacija i inhibicija namjera ili ponašanja),
6. obiteljski sustav (roditelji, interpersonalna dinamika odnosa, očekivanja, kohezija, rituali i norme unutar obitelji),
7. školski sustav (vrijednosti, standardi, očekivanja, kurikulum),
8. vršnjački sustav (prijateljstva, vršnjačke skupine i njihove vrijednosti i norme),
9. kulturološki i društveni sustav (religija, rituali, zakoni, tradicije, vrijednosti, standardi).

Kada su ovi sustavi na mjestu i u potpunosti funkcionalni, otpornost će biti uobičajen odgovor na stresne i teške situacije u kojima se pojedinac može naći. No, djetetova okolina može pomagati u razvoju djeteta i sustava koji će mu olakšati nošenje s poteškoćama, ali može mu i otežati. Intervencija je potrebna tamo gdje je jedan od sustava oštećen/izostavljen, ili ne funkcionira kako bi trebao, jer to pretpostavlja rizik i opasnost za dijete i njegov razvoj (Masten i Obradović, 2006, prema Kiswarday, 2012). Danas postoje brojni modeli usmjereni na razvijanje otpornosti kod djece, razvijeni u odnosu na specifične (različite) potrebe, a možemo ih sve svrstati u 3 kategorije koje mogu djelovati kombinirano ili pojedinačno, ovisno o konkretnoj situaciji (Cove et al., 2005, prema Kiswarday, 2012). Kategorije su:

1. kompenzatorni modeli – direktni utjecaj na ishod; fokus je na otklanjanju negativnih posljedica i lančanih reakcija uslijed izlaganja nekom riziku,
2. model izazova – na stresore se gleda kao na priliku da se dijete osnaži (efekt čeličenja) kako bi se u budućnosti lakše nosilo s izazovima,
3. zaštitnički model – fokusiran na modificiranje djetetovih reakcija i odgovora na rizične faktore.

Nije moguće u potpunosti ukloniti rizične faktore iz djetetove okoline niti u potpunosti zaštititi dijete od svih poteškoća koje ga očekuju. Ono što se može učiniti je razvijati preventivne programe, promovirati razvoj djetetovih zaštitnih mehanizama i sustava koji će kasnije tvoriti mrežu potpore na koju će se moći osloniti u situacijama kada će to biti potrebno. Unutar škola možemo razvijati učenikove vještine i znanja, izgraditi vjeru u vlastite sposobnosti, stvoriti okolinu koja će promovirati komunikaciju i stvaranje pozitivnih odnosa među vršnjacima, stvarati pozitivne veze i odnose s drugim sferama (sustavima) djetetova okruženja kao što su obitelj, lokalna zajednica i slično. Nije ih moguće u potpunosti ukloniti, ali ovim djelovanjem

pružamo djeci najbolju šansu da vlastitim resursima i sposobnostima izađu u susret teškim i problematičnim trenucima svojih života, i iz njih izađu kao pobjednici.

6. Istraživanje

6.1 Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja je utvrditi kakvu sliku o sebi (samopoimanje i samopoštovanje) grade štíćenici odgojnih domova te njihovu efikasnost i fleksibilnost u nošenju s nepovoljnim životnim situacijama (otpornost). Cilj rada je također utvrditi iz kakvog socioekonomskog konteksta (status obitelji) štíćenici odgojnih domova dolaze. Kao što je već spomenuto u radu, istraživanja na ovu temu poprilično su oskudna, kako u svijetu, tako i kod nas. Jedno od istraživanja na području RH, koje su provele Majdak i Kamenov (2009), istraživalo je utjecaj i povezanost formalne i neformalne stigmatizacije sa slikom maloljetnika o samom sebi (samopoimanje i samopoštovanje). Njihovo istraživanje je pokazalo veću razinu percipirane neformalne stigmatizacije kod maloljetnika koji su smješteni u ustanovu nego kod ostalih, a također je pokazalo i niže razine samopoimanja u odnosu na maloljetnike kojima je izrečena izvanzavodna mjera i one koji nisu počinili kazneno djelo. Pokazalo je i lošije samopoimanje i samopoštovanje kod maloljetnika koji više doživljavaju neformalnu stigmatizaciju u odnosu na formalnu. Istraživanje Majdak i Kamenov je provedeno na tragu istraživanja koje je provela Morash (1982), u kojemu se ispitala razina percipirane stigmatizacije i etiketiranja kod maloljetnih počinitelja kaznenih djela, u odnosu na učestalost procesuiranja, te koje je pokazalo veću razinu percipirane stigmatizacije i etiketiranja kod maloljetnika koji su više puta procesuirani. Sljedeće istraživanje koje su provele Majdak i Kamenov (2011) proučavalo je doprinos varijabli kao što su socio-demografski podaci, samomotrenje i eksternalnost, uz stigmatizaciju, na samopoimanje i samopoštovanje. Ono je pokazalo već utvrđen utjecaj smještanja u odgojnu instituciju i neformalne stigmatizacije na samopoimanje i samopoštovanje, ali i negativan utjecaj materijalnog stanja obitelji, broja već pokrenutih postupaka, eksternalnosti i dobi na samopoštovanje i samopoimanje. S druge strane, postoji nekoliko istraživanja koja se bave vezom nasilništva/agresivnosti, prosocijalnog ponašanja i samopoimanja, koji mogu biti korisni kod istraživanja ove tematike, ali ne mogu pružiti dovoljno relevantnih podataka za potpunu sliku.

6.2 Problemi istraživanja

P1: „Dolaze li štíćenici odgojnih domova pretežitó iz obitelji nižeg socioekonomskog statusa?“

P2: „Kakvu sliku o sebi razvijaju štíćenici odgojnih domova?“

P3: „Kóju razinu otpornosti pokazuju štíćenici odgojnih domova?“

6.3 Hipoteze

H1: „Štíćenici odgojnih domova dolaze pretežitó iz obitelji nižeg socioekonomskog statusa.“

H2: „Štíćenici odgojnih domova razvijaju negativnu sliku o sebi.“

H3: „Štíćenici odgojnih domova pokazat će nižu razinu otpornosti.“

6.4 Provedba istraživanja

Istraživanje je provedeno tijekom prosinca 2022. godine, te siječnja 2023. godine. Za prikupljanje podataka odabrana je kvantitativna metoda putem anketnog upitnika. Upitnik je prvenstveno odabran zbog lakšeg prikupljanja traženih podataka, s obzirom na vremenska i lokacijska ograničenja kako ispitanika, tako i istraživača. Suglasnost za provedbu istraživanja tražena je preko odgajatelja i ravnatelja samih ustanova. Odgajatelji i ostali stručni suradnici koji su sudjelovali u samoj provedbi anketa su prije samog istraživanja upoznati sa svrhom i ciljem istraživanja, te važnosti održavanja anonimnosti ispitanika, koja je osigurana ne navođenjem vlastitog imena i prezimena te kontrolom od strane odgajatelja tijekom odgovaranja na upitnike.

6.5 Uzorak

U svrhu ovoga istraživanja odabran je neprobabilistički prigodni uzorak od 24 odgajanika (n=24) iz 2 odgojna doma s područja Malog Lošinja i Ivaneca. U istraživanje su bili uključeni štićenici odgojnih domova muškog spola u rasponu od 14 do 18 godina.

		Spol			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	muški	24	100,0	100,0	100,0

		Koliko imaš godina?			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	14	1	4,2	4,2	4,2
	15	6	25,0	25,0	29,2
	16	4	16,7	16,7	45,8
	17	9	37,5	37,5	83,3
	18	4	16,7	16,7	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

6.6 Postupci i instrumenti

U svrhu ovog istraživanja korištena je kvantitativna metodologija, a instrument prikupljanja podataka je bio anketni upitnik. Upitnik se sastoji od 46 čestica raspodijeljenih u 3 dijela. Prvi dio anketnog upitnika sastoji se od sveukupno 15 pitanja, a dizajniran je da ispita osnovne podatke o sudionicima te socioekonomske podatke (informacije o statusu njihove obitelji i životu unutar obitelji, van odgojne ustanove). Drugi dio anketnog upitnika je nastao preuzimanjem i prilagođavanjem već modificirane verzije „Kratke skale otpornosti“ (Smith i sur., 2008), od strane Slišковиć i Burić (2018), te ponovno blago prilagođene za svrhe ovog

istraživanja. Ovaj dio anketnog upitnika sastoji se od 6 tvrdnji na koje je trebalo dati jedan od ponuđenih odgovora na Likertovoj skali (od 1 = uopće se ne slažem, do 4 = slažem se u potpunosti). Treći dio anketnog upitnika je također nastao preuzimanjem već modificirane (skraćene) verzije „Coopersmithovog upitnika samopoštovanja“ (Coopersmith, 1967), prilagođenog od strane Bezinović i Lacković-Grgin (1990). Sastoji od 25 tvrdnji na koje treba odgovoriti s TOČNO ili NETOČNO. Ukupan rezultat se računa kao zbroj bodova, kojih se maksimalno može zaraditi 25. Kod tvrdnji 2, 5, 7 i 13 odgovor TOČNO se boduje s jednim bodom, dok se kod svih ostalih tvrdnji odgovor NETOČNO boduje s jednim bodom. Veći broj bodova pretpostavlja pozitivniju sliku o sebi. Za potrebe statističke analize podataka korišten je program *SPSS Statistics*.

7. Rezultati i analiza rezultata

7.1 Rezultati

DOB I SPOL

U ovom istraživanju je sudjelovalo 24 ispitanika, od kojih su svi bili pripadnici muškog spola, te u rasponu od 14 do 18 godina.

		Spol			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	24	100,0	100,0	100,0

		Koliko imaš godina?			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	14	1	4,2	4,2	4,2
	15	6	25,0	25,0	29,2

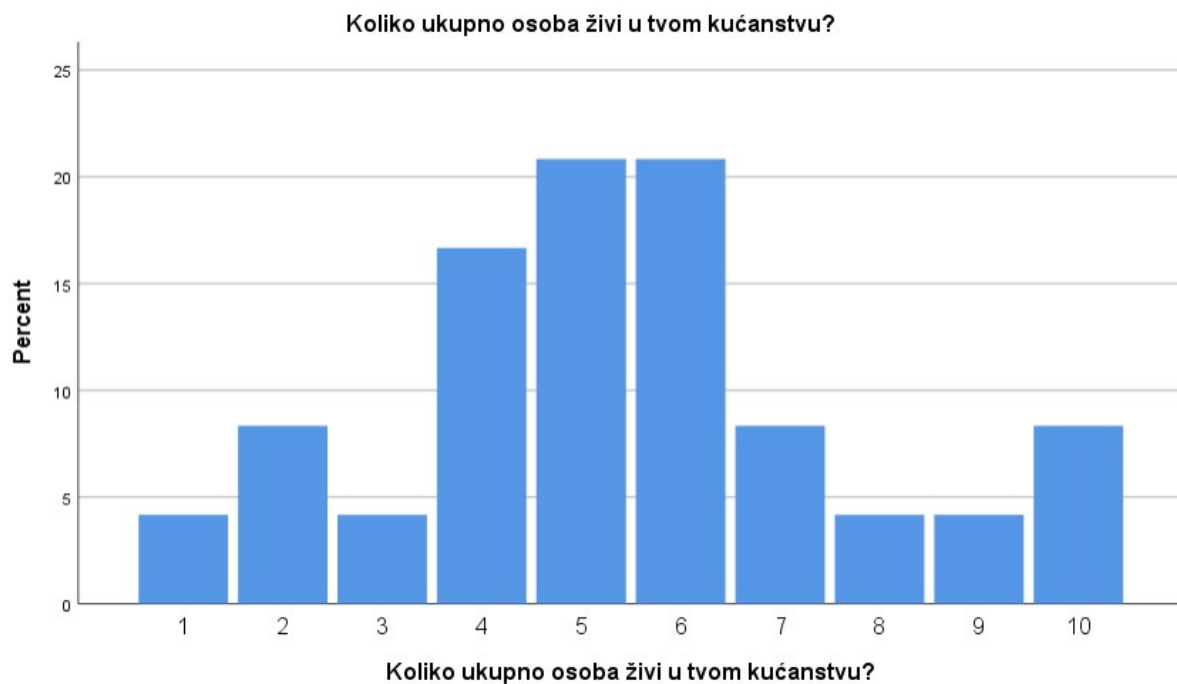
16	4	16,7	16,7	45,8
17	9	37,5	37,5	83,3
18	4	16,7	16,7	100,0
Total	24	100,0	100,0	

SOCIOEKONOMSKI PODACI

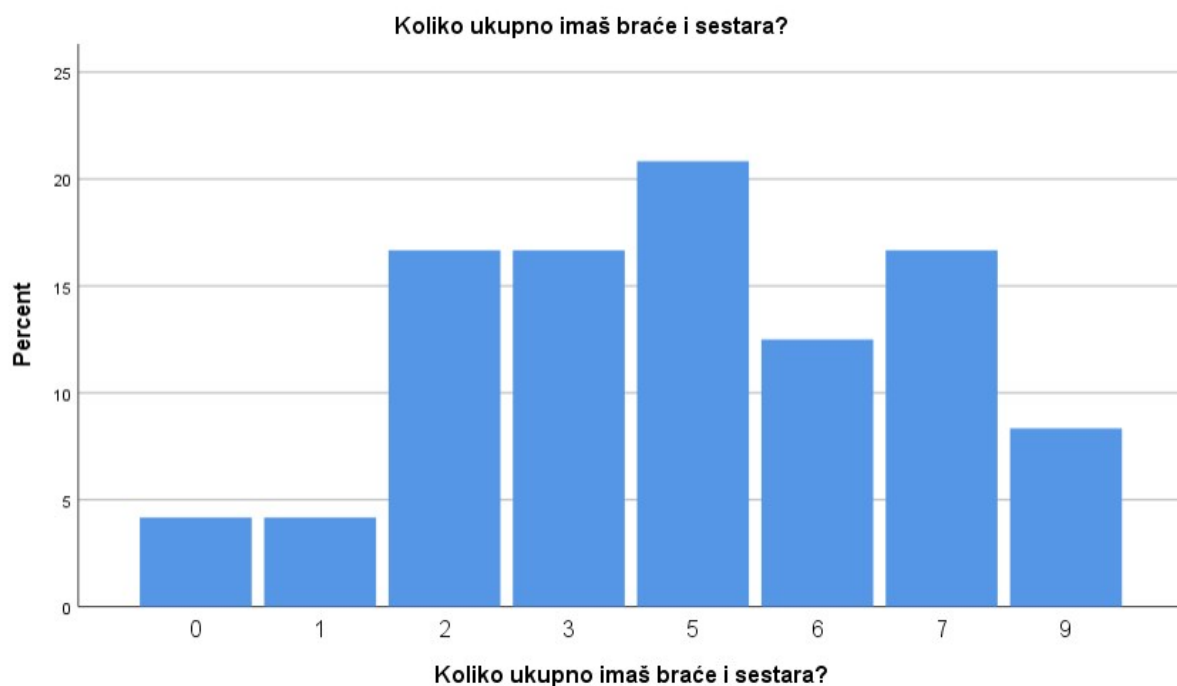
U prvom pitanju trebalo je upisati ukupan broj osoba koje žive u kućanstvu ispitanika, gdje je 20,8% ispitanika naznačilo da u njihovom kućanstvu živi 5, odnosno 6 osoba. Od 24 ispitanika, 16,7% ih je naznačilo da u kućanstvu žive 4 osobe, dok je čak 8,3% ispitanika upisalo da u njihovom kućanstvu živi 10 osoba. Jedan ispitanik je napisao da u njegovom kućanstvu živi samo 1 osoba (4,2%).

Koliko ukupno osoba živi u tvom kućanstvu?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1	4,2	4,2	4,2
	2	2	8,3	8,3	12,5
	3	1	4,2	4,2	16,7
	4	4	16,7	16,7	33,3
	5	5	20,8	20,8	54,2
	6	5	20,8	20,8	75,0
	7	2	8,3	8,3	83,3
	8	1	4,2	4,2	87,5
	9	1	4,2	4,2	91,7
	10	2	8,3	8,3	100,0
Total		24	100,0	100,0	

Kod drugog pitanja trebalo je navesti ukupan broj braće i sestara, gdje je najveći broj ispitanika naveo da ima petero (20,8%), dok je 16,7% ispitanika naveo da imaju po dvoje, odnosno, po troje braće i sestara. Također, 16,7% je naveo da imaju sedmero braće i sestara, dok su 2 ispitanika (8,3%) navele da imaju sveukupno 9.

Prva hipoteza (H1) koju je potrebno analizirati kroz dobivene podatke glasi: „Štićenici odgojnih domova dolaze pretežito iz obitelji nižeg socioekonomskog statusa s doživljenom nižom razinom podrške.“

Kod prve tvrdnje, vezane za stupanj obrazovanja oca, pola ispitanika (50%) je zaokružilo osnovnu školu i manje, dok je druga polovica označila srednju školu kao najviši dosegnuti stupanj obrazovanja. Na drugo pitanje, vezano za stupanj obrazovanja majke, situacija je slična s 50% ispitanika koji označavaju srednju školu, 41,7% osnovnu školu i manje, a čak 2 ispitanika (8,3%) zaokružuju fakultet i više. Uspoređujući to s nekim drugim istraživanjima socioekonomskog statusa u RH (Milas Vdović, 2019; Mrčela, 2020), možemo doći do zaključka da razlike nisu velike ako gledamo završeno srednjoškolsko obrazovanje, pri čemu postotak također varira oko 50%, ali na većem uzorku. Ono gdje se vidi razlika je veći broj roditelja sa završenim višim stupnjem obrazovanja u odnosu na roditelje štićenika odgojnih domova.

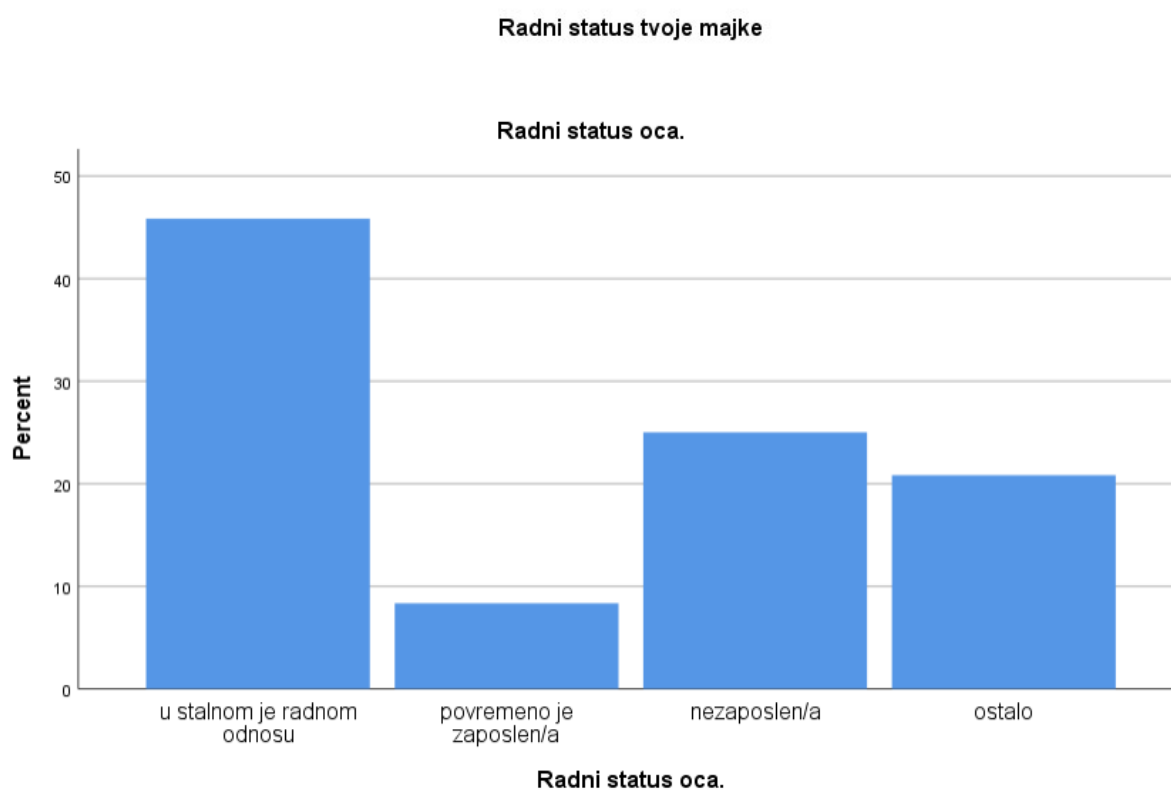
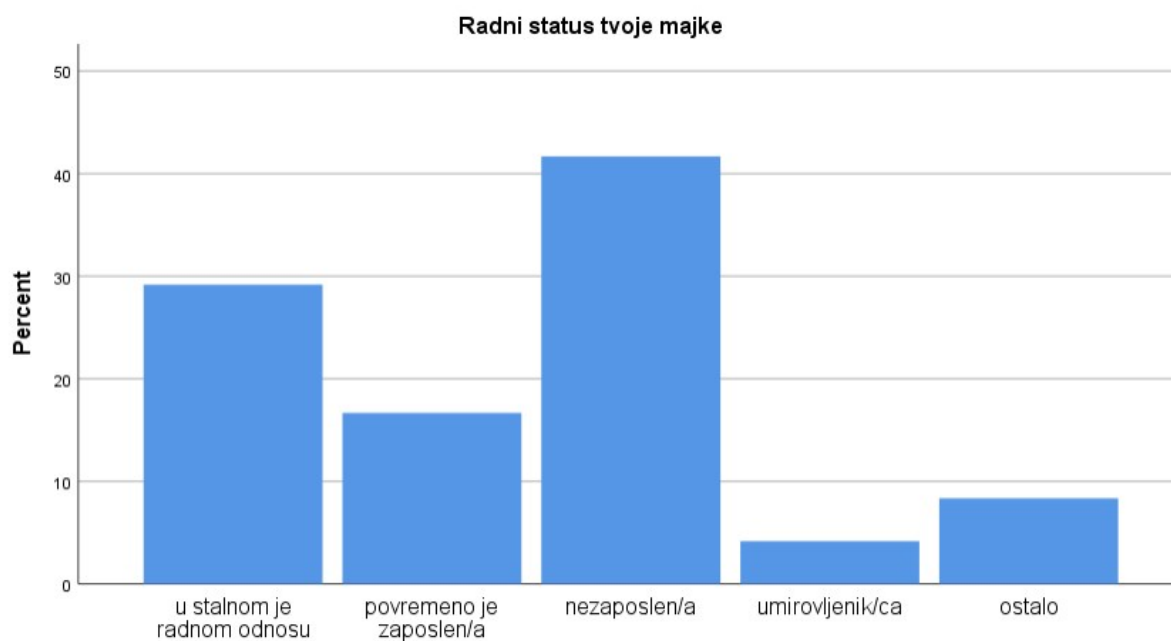
Stupanj obrazovanja tvog oca

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	osnovna škola i manje	12	50,0	50,0	50,0
	srednja škola	12	50,0	50,0	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Stupanj obrazovanja tvoje majke

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	osnovna škola i manje	10	41,7	41,7	41,7
	srednja škola	12	50,0	50,0	91,7
	fakultet i više	2	8,3	8,3	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

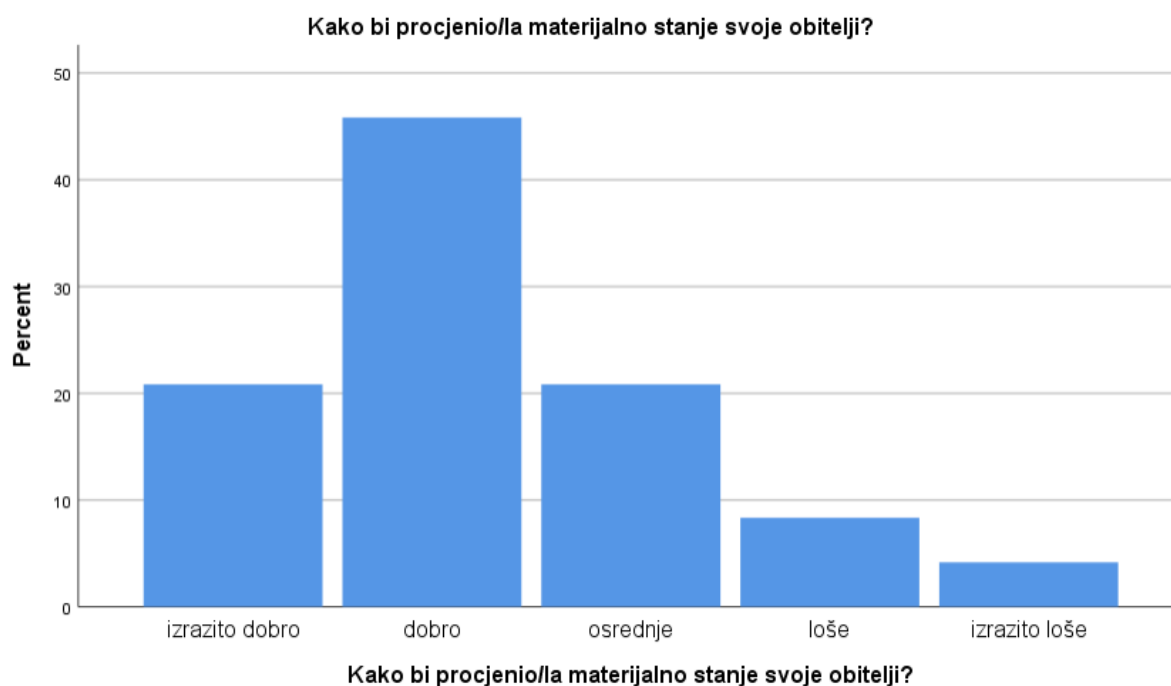
Drugo pitanje se odnosi na radni status majke, gdje je najveći postotak ispitanika zaokružilo da su im majke nezaposlene (41,7%), dok je 29,2% ispitanika zaokružilo da su u stalnom radnom odnosu. Povremeno je zaposleno 16,7%, a jedan ispitanik je zaokružilo da mu je majka u mirovini (4,2%). Dva su ispitanika zaokružila ostalo. Za radni status oca, većina ispitanika navodi da je u stalnom radnom odnosu (45,8%), dok 25% navodi da im je otac nezaposlen. Dva ispitanika (8,3%) navode da im je otac povremeno zaposlen, a 20,8% se opredjeljuje za ostalo.

Kod samoprocjene materijalnog stanja vlastite obitelji, čak 11 ispitanika (45,8%) je svoje materijalno stanje procijenila dobrim, dok je podjednak broj ispitanika (20,8%) svoje stanje procijenilo osrednjim, odnosno izrazito dobrim. Dva ispitanika (8,3%) su materijalno stanje obitelji procijenili lošim, a samo jedan ispitanik (4,2%) izrazito lošim. Prema ovim podacima samoprocjene može se zaključiti da većina ispitanika dolazi iz obitelji koje su ekonomski stabilne, a može se reći i dobrostojeće.

Kako bi procijenio/la materijalno stanje svoje obitelji?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	izrazito dobro	5	20,8	20,8	20,8
	dobro	11	45,8	45,8	66,7
	osrednje	5	20,8	20,8	87,5
	loše	2	8,3	8,3	95,8
	izrazito loše	1	4,2	4,2	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Kao glavni izvor sredstava za život unutar obitelji, 14 ispitanika (58,3%) navodi prihode od stalnog rada, troje (12,5%) navodi prihode od povremenog rada, a 29,2%, ih navodi socijalna primanja.

Glavni izvor sredstava za život tvoje obitelji je:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	prihodi od stalnog rada	14	58,3	58,3	58,3
	prihodi od povremenog rada	3	12,5	12,5	70,8
	socijalna primanja	7	29,2	29,2	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Što se tiče stambene situacije, čak 91,7% ih navodi da žive u vlastitom stanu/kući, dok 8,3% ih navodi da žive u unajmljenom stanu/kući.

Tvoja obitelj živi u:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	stanu/kući u vlasništvu obitelji	22	91,7	91,7	91,7
	unajmljenom stanu/kući	2	8,3	8,3	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Na pitanje jesu li im roditelji u mogućnosti osigurati osnovne potrepštine, dvadeset (83,3%) ih je odgovorilo da jesu, dok ih je četvero (16,7%) odgovorilo da nisu.

Jesu li ti roditelji u mogućnosti osigurati osnovne potrepštine (odjeća, hrana,...)?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
--	-----------	---------	---------------	--------------------

Valid	da	20	83,3	83,3	83,3
	ne	4	16,7	16,7	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Sedamnaest ispitanika (70,8%) navelo je da njihova obitelj posjeduje osobni automobil, dok ih je 29,2% navelo da ne posjeduje.

Posjeduje li tvoja obitelj osobni automobil?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	da	17	70,8	70,8	70,8
	ne	7	29,2	29,2	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Većina kućanstava ispitanih odgajnika (83,3%) služi se internetom, dok se ostalih 16,7% ne služi.

Koristite li se u kućanstvu internetom?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	da	20	83,3	83,3	83,3
	ne	4	16,7	16,7	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Devetnaest (79,2%) ih ima vlastitu sobu, dok ih petero (20,8%) nema.

Imaš li vlastitu sobu?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	da	19	79,2	79,2	79,2
	ne	5	20,8	20,8	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Uvidom u dobivene rezultate može se iščitati da većina štíćenika odgojnih domova dolazi iz obitelji srednjeg i višeg socioekonomskog status, pogotovo kad gledamo podatke kao što su samoprocjena materijalnog stanja obitelji, gdje 66,6% ispitanika navodi da je materijalno stanje njihove obitelji dobro, odnosno, izrazito dobro; a samo 12,5% ih navodi da je loše, odnosno, izrazito loše. Ostalih 20,9% je zaokružilo da je materijalno stanje obitelji osrednje. Što se tiče prihoda, 70,8% ih navodi da im je glavni izvor prihoda rad, bio on povremeni ili stalni, dok ih 29,2% kao osnovni izvor prihoda navodi socijalna primanja. Uz to 91,7% ih živi u kući ili stanu u njihovom vlasništvu, te ih 79,2% ima vlastitu sobu. Obitelji 70,8% ispitanika posjeduje osobni automobil, a 83,3% ih se koristi internetom u kućanstvu. Iz ovih podataka može se zaključiti da djeca koja borave u odgojnom domu ne dolaze pretežito iz obitelji nižeg socioekonomskog statusa pa je postavljena hipoteza „Štíćenici odgojnih domova dolaze pretežito iz obitelji nižeg socioekonomskog statusa“, odbačena.

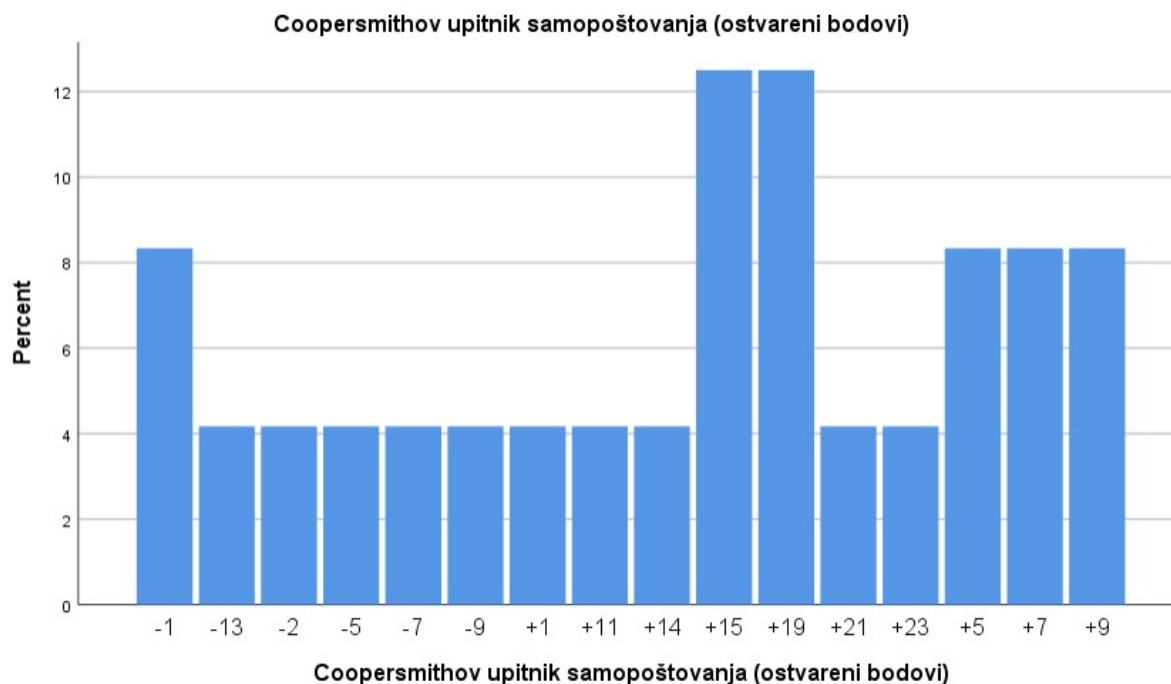
Druga hipoteza koja se ispitivala glasi: „Štíćenici odgojnih domova razvijaju negativnu sliku o sebi“. Ova hipoteza je ispitana pomoću skraćenog Coopersmithova upitnika samopoštovanja koji se sastoji od 25 tvrdnji na koje treba odgovoriti s TOČNO ili NETOČNO. Ukupni rezultat se računa kao zbroj bodova kojih se maksimalno može zaraditi 25. Kod tvrdnji 2, 5, 7 i 13 odgovor TOČNO se boduje s jednim bodom, dok se kod svih ostalih tvrdnji odgovor NETOČNO boduje s jednim bodom. Veći broj bodova pretpostavlja pozitivniju sliku o sebi.

Kroz analizu odgovora pokazalo se da većina ispitanika naginje ka pozitivnom viđenju sebe, gdje je 66,6% ispitanika ostvarilo pozitivan rezultat s 5 ili više bodova, a samo 33,3% ih je imalo manje od 5 bodova, gdje je 29,2% imalo negativan rezultat. Najviši broj bodova postignut je 23 boda (4,2%), nakon čega slijedi jedan ispitanik (4,2%) s 21 bod, zatim 12,5% ih je ostvarilo 19 bodova te 15 bodova, nakon čega imamo jednog ispitanika (4,2%) s 14 bodova te jednog ispitanika (4,2%) s 11. Nakon toga po 8,3% (2 ispitanika) ih je imalo 9, 7 i 5 bodova te jedan ispitanik (4,2%) s jednim bodom. Od negativnih rezultata imamo po 2 ispitanika (8,3%)

s -1 bodom, jednog (4,2%) s -2 i jednog s -5, nakon kojih imamo po jednog ispitanika (4,2%) s -7, -9 i -13 bodova. Uslijed rezultata ovog upitnika, koji su pokazali da više od 65% ispitanih odgajnika razvija pozitivnu sliku o sebi, može se reći da je prva hipoteza koja glasi: „*Štićenici odgojnih domova razvijaju negativnu sliku o sebi*“, odbačena.

Coopersmithov upitnik samopoštovanja (ostvareni bodovi)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	-1	2	8,3	8,3	8,3
	-13	1	4,2	4,2	12,5
	-2	1	4,2	4,2	16,7
	-5	1	4,2	4,2	20,8
	-7	1	4,2	4,2	25,0
	-9	1	4,2	4,2	29,2
	+1	1	4,2	4,2	33,3
	+11	1	4,2	4,2	37,5
	+14	1	4,2	4,2	41,7
	+15	3	12,5	12,5	54,2
	+19	3	12,5	12,5	66,7
	+21	1	4,2	4,2	70,8
	+23	1	4,2	4,2	75,0
	+5	2	8,3	8,3	83,3
	+7	2	8,3	8,3	91,7
	+9	2	8,3	8,3	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Kroz idući dio analize prolazit ćemo kroz pojedinačna pitanja, u svrhu produblivanja shvaćanja postavljenog problema istraživanja, iako je prvi dio analize već dao odgovor na postavljeno pitanje te hipotezu.

Izuzev činjenice da je istraživanje pokazalo da štíćenici odgojnih domova grade relativno pozitivnu sliku o sebi, iznenađujući su i pojedini odgovori na navedena pitanja. Čak 79,2% odgajnika ne poželi često biti netko drugi, ali 70,8% ih navodi da bi rado promijenili mnogo toga u vezi sa sobom, što nam u skladu s time da ih 75% navodi da često požale zbog svojih postupaka, govori kako su ispitani pojedinci svjesni sebe i svojih grešaka te nedostataka i, uz pravu podršku, voljni su ih mijenjati.

Često poželim da sam netko drugi.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	točno	5	20,8	20,8	20,8
	netočno	19	79,2	79,2	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Kad bih mogao/la, rado bih promijenio/la mnogo toga u vezi sa sobom.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	točno	17	70,8	70,8	70,8
	netočno	7	29,2	29,2	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Često požalim zbog svojih postupaka.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	točno	18	75,0	75,0	75,0
	netočno	6	25,0	25,0	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Što se tiče akademskih postignuća, većina (62,5%) ih se ponosi svojim školskim uspjehom, ali isto tako ih je 66,7% navelo kako se osjećaju nelagodno u školi. S druge strane 87,5% navodi da u školi nisu obeshrabreni, a 62,5% smatra da su nastavnici bili zadovoljni njima. Iz ovog skupa odgovora teško je izvući konkretan zaključak iz razloga što su odgovori na dva od navedena četiri pitanja, ovisno o shvaćanju, kontradiktorni.

Ponosim (ponosio/la sam) se svojim školskim uspjehom.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	točno	15	62,5	62,5	62,5
	netočno	9	37,5	37,5	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Ne uspijevam (nisam uspevao/la) u školi kako bih (sam) želio/la.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	točno	10	41,7	41,7	41,7
	netočno	14	58,3	58,3	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Često (sam) se osjećam (osjećao/la) nelagodno u školi.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	točno	8	33,3	33,3	33,3
	netočno	16	66,7	66,7	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Imam osjećaj da su nastavnici (bili) nezadovoljni sa mnom.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	točno	9	37,5	37,5	37,5
	netočno	15	62,5	62,5	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

U školi sam često obeshrabren/a.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	točno	3	12,5	12,5	12,5
	netočno	21	87,5	87,5	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Što se tiče odnosa s roditeljima, 91,7% smatra da roditelji ne očekuju previše od njih, a 79,2% ih navodi da im se kod kuće pruža pažnja, dok malo više od pola (58,3%) navodi da se kod kuće lako naljute.

Moji roditelji previše očekuju od mene.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	točno	2	8,3	8,3	8,3
	netočno	22	91,7	91,7	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Kod kuće mi nitko ne posvećuje mnogo pažnje.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	točno	5	20,8	20,8	20,8
	netočno	19	79,2	79,2	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Često osjećam da roditelji previše očekuju od mene.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	točno	2	8,3	8,3	8,3
	netočno	22	91,7	91,7	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Kod kuće bih se lako naljutio.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	točno	14	58,3	58,3	58,3

	netočno	10	41,7	41,7	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Većina (87,5%) ih je zadovoljna svojim fizičkim izgledom, u smislu da ne smatraju da su ružniji od većine drugih, što nam ukazuje na jednu od faceta pozitivne slike o sebi, a to je tjelesno samopoimanje.

Ružniji/a sam od većine drugih.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	točno	3	12,5	12,5	12,5
	netočno	21	87,5	87,5	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

66,7% ih navodi da se ne srame sami sebe, a 83,3% da ne doživljavaju ruganje od strane druge djece.

Često se sramim sam/e sebe.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	točno	8	33,3	33,3	33,3
	netočno	16	66,7	66,7	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Djeca mi se često rugaju.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	točno	4	16,7	16,7	16,7

	netočno	20	83,3	83,3	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Malo više od pola (62,5%) smatra da odluke donose s određenom dozom poteškoće, ali pokazuju samostalnost u tome da ih 70,8% navodi da im se ne treba uvijek govoriti što da rade.

Odluke donosim bez puno teškoća.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	točno	9	37,5	37,5	37,5
	netočno	15	62,5	62,5	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Netko mi uvijek treba reći što da radim.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	točno	7	29,2	29,2	29,2
	netočno	17	70,8	70,8	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Čak 79,2% odgajnika smatra da razumiju sami sebe te ih 66,7% odgovara da im se sve u životu ne čini zbrkano, dok ih 75% navodi da nema loše mišljenje o sebi; što je rezultat koji nam uz već analiziran upitnik, pruža možda i najčišći uvid u odgovor na postavljeno istraživačko pitanje.

Razumijem sebe.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	točno	19	79,2	79,2	79,2

	netočno	5	20,8	20,8	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Sve mi se u životu čini zbrkano.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	točno	8	33,3	33,3	33,3
	netočno	16	66,7	66,7	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Imam loše mišljenje o sebi.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	točno	6	25,0	25,0	25,0
	netočno	18	75,0	75,0	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Otprilike pola ih naznačuje da su omiljeni (58,3%), dok 41,7% ispitanika odgovara da nisu omiljeni, te ih 45,8% smatra da im je teško govoriti pred cijelom grupom.

Omiljen/a sam.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Točno	10	41,7	41,7	41,7
	netočno	14	58,3	58,3	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Teško mi je govoriti pred cijelom grupom.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Točno	11	45,8	45,8	45,8
	netočno	13	54,2	54,2	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

Točno pola ih navodi da im je potrebno dosta vremena da bi se prilagodili na neku novonastalu situaciju, dok ostalih 50% za sebe smatra da to nije točno.

Potrebno mi je dosta vremena da bih se prilagodio/la na nešto novo.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	točno	12	50,0	50,0	50,0
	netočno	12	50,0	50,0	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

83,3% ih navodi da se radije druže i igraju sa svojim vršnjacima, odnosno da se ne igraju s djecom mlađom od sebe.

Radije se igram s djecom mlađom od sebe.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	točno	4	16,7	16,7	16,7
	netočno	20	83,3	83,3	100,0
	Total	24	100,0	100,0	

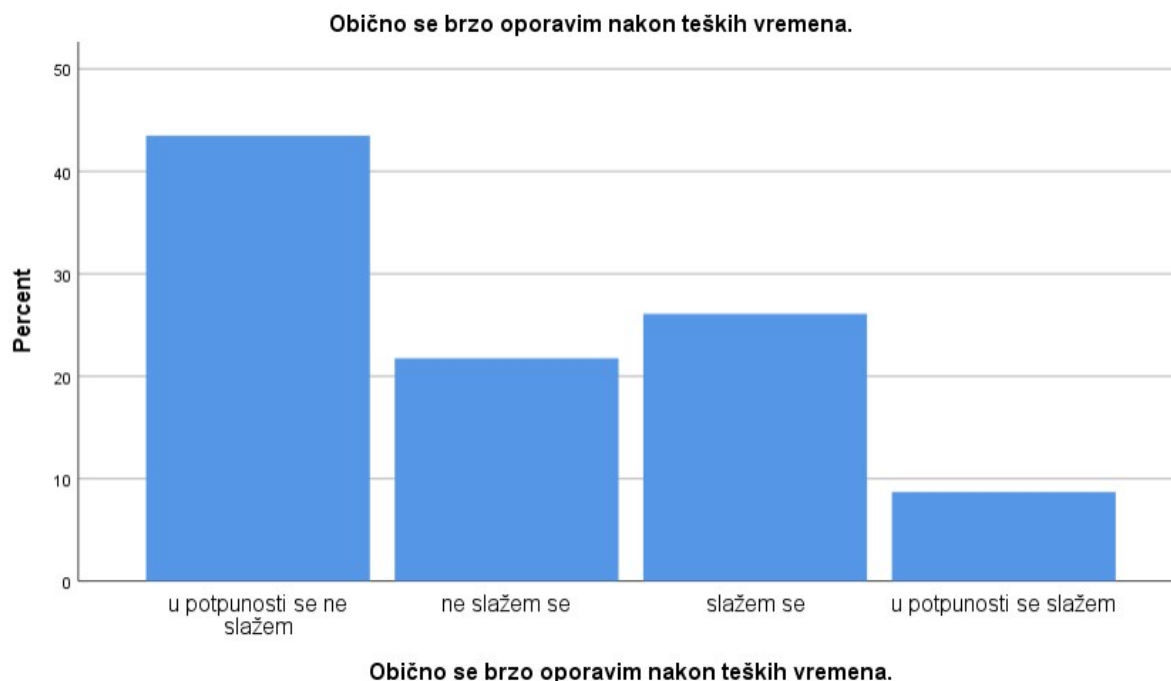
Zadnja hipoteza koja se u ovom radu ispitivala glasi: „Štićenici odgojnih domova pokazat će nižu razinu otpornosti“.

Ova hipoteza je ispitana korištenjem modificirane „Kratke skale otpornosti“ na kojoj su ispitanici na Likertovoj skali birali između vrijednosti 1 do 4, za šest ponuđenih tvrdnji; pri čemu je broj 1 označavao potpuno neslaganje, dok je broj 4 označavao potpuno slaganje s navedenom tvrdnjom.

Prva tvrdnja je ispitivala brzinu oporavka nakon teških vremena, pri čemu je 41,7% ispitanika označilo da se u potpunosti ne slažu s tvrdnjom da se brzo oporavljaju nakon teških vremena, dok je 20,8% označilo da se ne slažu. Šest ispitanika (25%) navodi da se slažu, a 8,3% da se u potpunosti slažu s navedenom tvrdnjom. Jedan ispitanik (4,2%) nije odgovorio na ovo pitanje.

Obično se brzo oporavim nakon teških vremena.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	u potpunosti se ne slažem	10	41,7	43,5	43,5
	ne slažem se	5	20,8	21,7	65,2
	slažem se	6	25,0	26,1	91,3
	u potpunosti se slažem	2	8,3	8,7	100,0
	Total	23	95,8	100,0	
Missing	System	1	4,2		
Total		24	100,0		

Kod druge po redu tvrdnje, koja glasi „Teško mi je prolaziti kroz stresne događaje.“, raspodjela je identična iz oba smjera; pri čemu se 37,5% (9) ispitanika u potpunosti slaže, ali i u potpunosti ne slaže s navedenom tvrdnjom, dok se 8,3% (2) ne slažu, odnosno, slažu s tvrdnjom. Dva ispitanika (8,3%) nisu dali svoj odgovor.

Teško mi je prolaziti kroz stresne događaje.

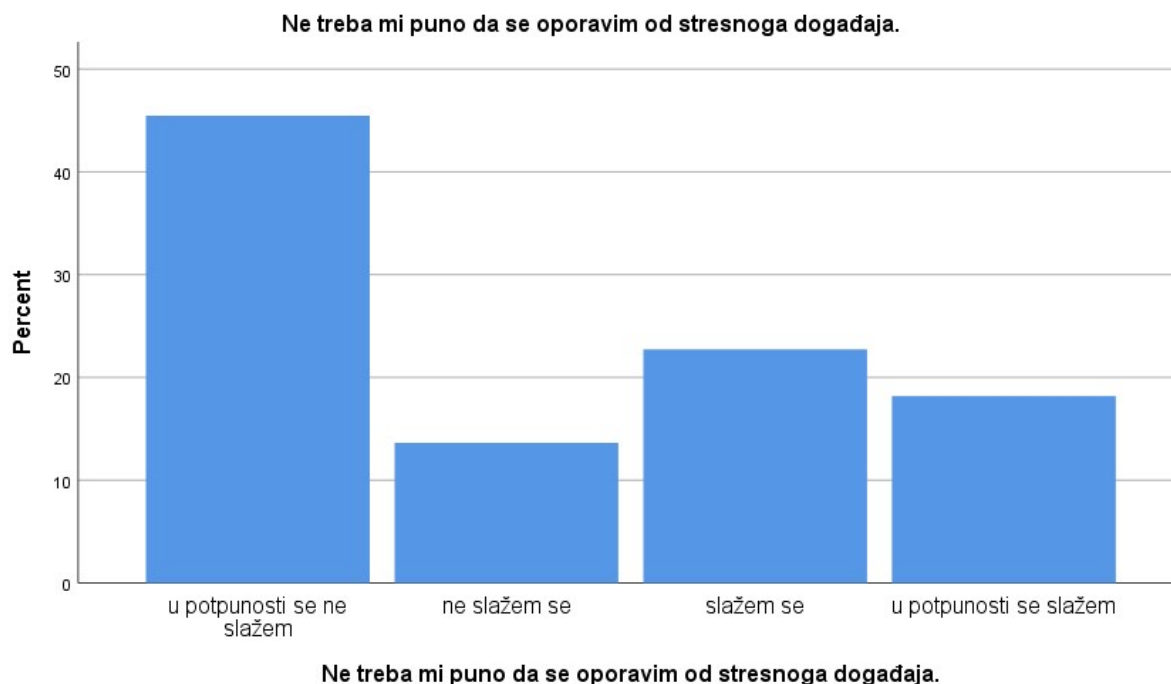
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	u potpunosti se ne slažem	9	37,5	40,9	40,9
	ne slažem se	2	8,3	9,1	50,0
	slažem se	2	8,3	9,1	59,1
	u potpunosti se slažem	9	37,5	40,9	100,0
	Total	22	91,7	100,0	
Missing	System	2	8,3		
Total		24	100,0		

Kod iduće tvrdnje „Ne treba mi puno da se oporavim od stresnog događaja“, 41,7% ispitanika je označilo da se u potpunosti ne slaže s navedenom tvrdnjom dok je 12,5% navelo da se ne slaže. U potpunosti se slaže 16,7%, dok se slaže 20,8% ispitanika. Dva ispitanika (8,3%) nisu dala svoj odgovor.

Ne treba mi puno da se oporavim od stresnoga događaja.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	u potpunosti se ne slažem	10	41,7	45,5	45,5
	ne slažem se	3	12,5	13,6	59,1
	slažem se	5	20,8	22,7	81,8
	u potpunosti se slažem	4	16,7	18,2	100,0
	Total	22	91,7	100,0	
Missing	System	2	8,3		
Total		24	100,0		

Na tvrdnju „Kroz teška vremena obično prolazim bez većih poteškoća“, po 25% (6) ispitanika je dalo odgovore da se u potpunosti ne slažu, odnosno da se ne slažu i da se slažu, dok je 16,7% ispitanika odgovorilo da se u potpunosti slažu s tvrdnjom. Dva ispitanika (8,3%) nisu dala svoj odgovor.

Kroz teška vremena obično prolazim bez većih poteškoća.

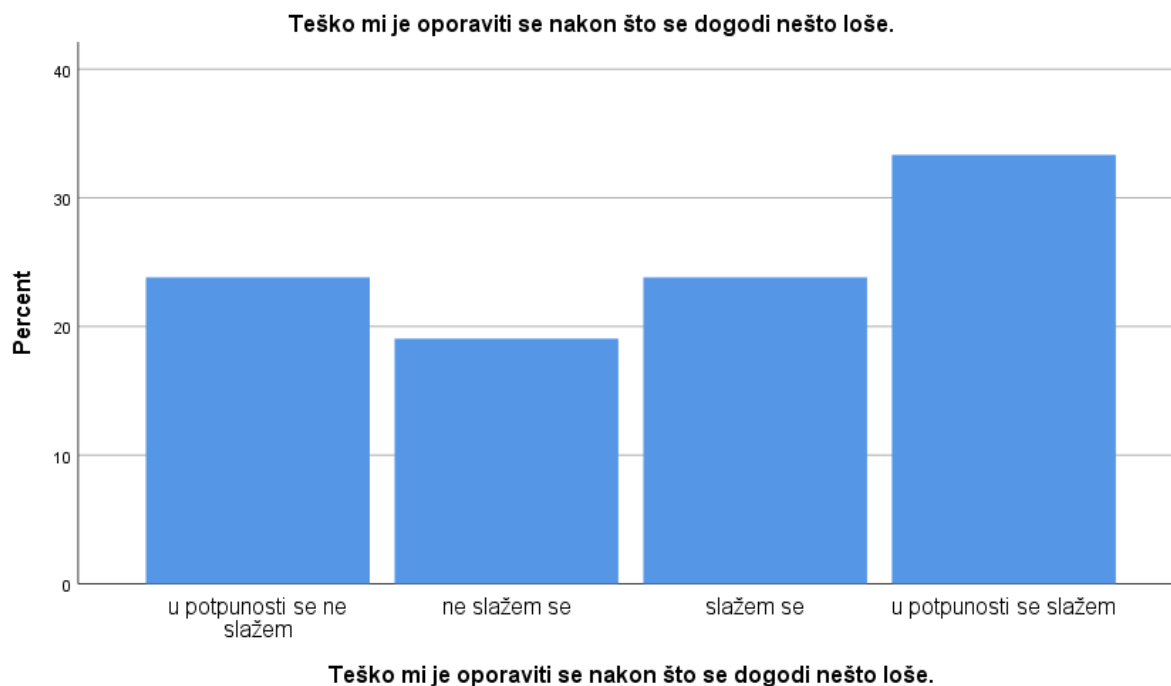
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	u potpunosti se ne slažem	6	25,0	27,3	27,3
	ne slažem se	6	25,0	27,3	54,5
	slažem se	6	25,0	27,3	81,8
	u potpunosti se slažem	4	16,7	18,2	100,0
	Total	22	91,7	100,0	
Missing	System	2	8,3		
Total		24	100,0		

Na iduću tvrdnju „Teško mi je oporaviti se nakon što se dogodi nešto loše“, 5 ispitanika (20,8%) je odgovorilo da se u potpunosti ne slaže, 16,7% je odgovorilo da se ne slaže, 20,8% da se slaže, a 29,2% se u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom. Tri ispitanika (12,5%) nisu dala svoj odgovor.

Teško mi je oporaviti se nakon što se dogodi nešto loše.

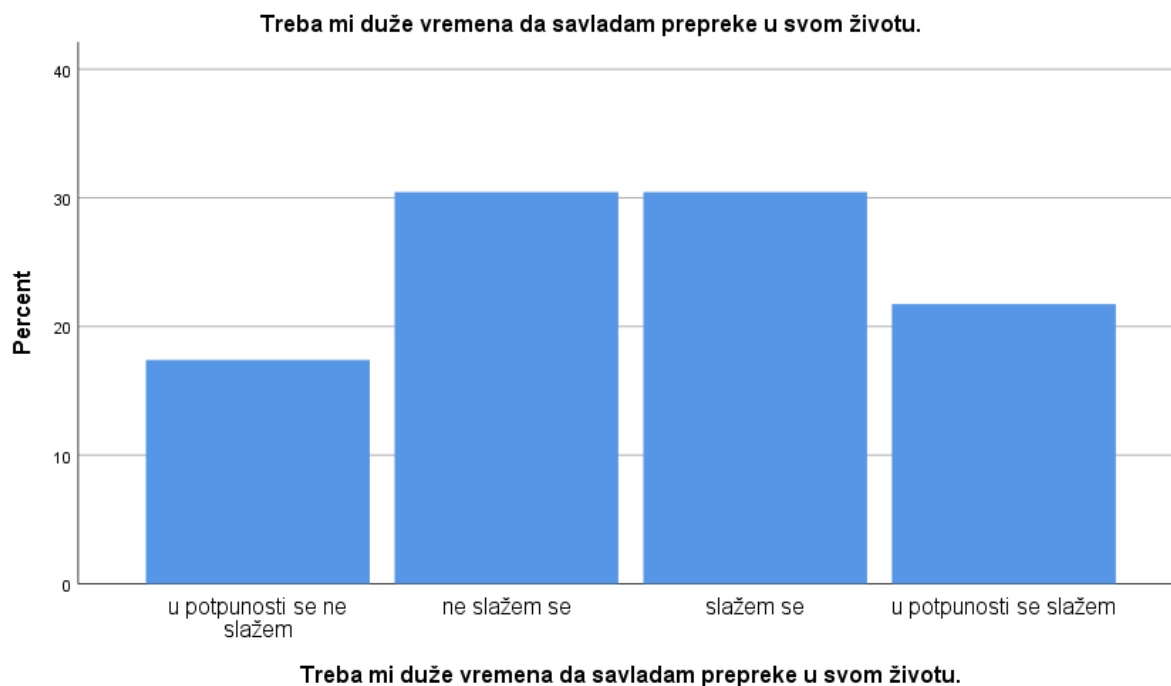
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	u potpunosti se ne slažem	5	20,8	23,8	23,8
	ne slažem se	4	16,7	19,0	42,9
	slažem se	5	20,8	23,8	66,7
	u potpunosti se slažem	7	29,2	33,3	100,0
	Total	21	87,5	100,0	
Missing	System	3	12,5		
Total		24	100,0		

Zadnja tvrdnja za koju je trebalo označiti svoje slaganje/ne slaganje glasi: „Trebam više vremena da savladam prepreke u svom životu“. U potpunosti se ne slaže 16,7% ispitanika, a po 29,2% ispitanika se slaže, odnosno, ne slaže s navedenom tvrdnjom. Pet ispitanika (20,8%) se u potpunosti slaže, dok 1 (4,2%) ispitanik nije dao svoj odgovor.

Trebam više vremena da savladam prepreke u svom životu.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	u potpunosti se ne slažem	4	16,7	17,4	17,4
	ne slažem se	7	29,2	30,4	47,8
	slažem se	7	29,2	30,4	78,3
	u potpunosti se slažem	5	20,8	21,7	100,0
	Total	23	95,8	100,0	
Missing	System	1	4,2		
Total		24	100,0		

Na temelju odgovora na pitanja iz Kratke skale otpornosti, može se izvući zaključak da rezultati ne pokazuju nesrazmjerno povećane poteškoće u nošenju s teškim vremenima i stresnim situacijama; već je raspodjela ravnomjerna, pri čemu je skoro pa identičan broj onih koji smatraju da se dobro nose s takvim situacijama i onih koji smatraju da se u njima ne snalaze najbolje. Kod tvrdnje gdje se ispituje koliko im je teško prolaziti kroz stresne događaje imamo 50% ispitanika koji tvrde da im nije izrazito teško, dok druga polovica navodi da je. Kad su upitani s koliko poteškoća prolaze kroz teška vremena, 54,6% ih je navelo da nemaju veće poteškoće kroz takve periode, dok ih je ipak malo manji broj (45,5%) naveo da u takvim situacijama postoje određene poteškoće. Što se tiče vremena koje im je potrebno za savladati prepreke u životu, 47,8% ispitanika navodi da im nije potrebno duže vrijeme za prevladati te prepreke, dok ih 52,1% odgovara da ipak je potrebno. S druge strane, razliku vidimo u odgovorima vezanim za oporavak od teških vremena i situacija, gdje u većini odgovora prevladava negativan stav, odnosno više ispitanika navodi kako se ne oporavljaju brzo i kako nailaze na prepreke kod oporavka od tih istih situacija. Kod prve tvrdnje 65,2% navodi da se ne oporavljaju brzo nakon teških vremena, što je slučaj i s ostalim tvrdnjama skale, gdje ih 59,1% smatra da im treba puno da se oporave od stresnog događaja, te na zadnjoj tvrdnji 57,1% koji smatraju da im je teško oporaviti se nakon što se dogodi nešto loše. Nakon analize rezultata može se doći do zaključka da, iako ne pokazuju značajne poteškoće u nošenju s teškim

situacijama, vidljivo je da je veći problem oporavak od tih istih situacija, pa se u tom slučaju može reći da je hipoteza „Štićenici odgojnih domova pokazat će nižu razinu otpornosti“ potvrđena.

8. Rasprava

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi kakvu sliku o sebi grade štićenici odgojnih domova te njihovu efikasnost i fleksibilnost u nošenju s nepovoljnim životnim situacijama (otpornost). Cilj rada je također utvrditi iz kakvog socioekonomskog konteksta (status obitelji) štićenici odgojnih domova dolaze. Što se tiče socioekonomskog položaja istraživanje je pokazalo da su u statističkom pogledu manje zastupljeni u institucijama višeg obrazovanja, gdje je samo 8,3% majki zabilježeno da je završilo fakultet, dok se u ostalim istraživanjima pojavljuju postotci od 33%, odnosno 29% za majke i 28,8% odnosno 29% za očeve (Milas Vdović, 2019; Mrčela, A., 2020). Iako je razina obrazovanja bitan aspekt nečijeg socioekonomskog statusa, postoje i drugi aspekti kao što su ekonomska stabilnost, gdje rezultati pokazuju da 66,7% ispitanika procjenjuje svoje materijalno stanje kao dobrim ili iznimno dobrim, te ih samo 29,2% socijalna primanja izdvaja kao glavni izvor prihoda, dok ostalih 70,8% izdvaja rad. Uz to 91,7% ih živi u kući ili stanu u njihovom vlasništvu, te ih 79,2% ima vlastitu sobu. Obitelji 70,8% ispitanika posjeduje osobni automobil, a 83,3% ih se koristi internetom u kućanstvu. Uslijed prikazanih rezultata zaključeno je da pretpostavka kako štićenici odgojnih domova dolaze iz obitelji nižeg socioekonomskog statusa, nije točna. Naravno dobiveni rezultati imaju svoja ograničenja u vidu toga da je socioekonomski status konstrukcija koja obuhvaća razne dimenzije društvenog položaja poput moći, ekonomske stabilnosti i prestiža (Hoff, Laursen i Tardiff, 2002; Oakesi Rossi, 2003, prema Milas Vdović, 2019) te nisu svi aspekti jednako dominantni u svim vremenima, pa u vidu toga obavljeno istraživanje ne može dati potpunu i duboku analizu jedne tako kompleksne strukture. Iznenadujući dio istraživanja je odbacivanje hipoteze da štićenici odgojnih domova razvijaju negativnu sliku o sebi, gdje je većina ispitanika postizala pozitivne rezultate na Coopersmithovom upitniku samopoštovanja, što je u kontrastu s dosadašnjim istraživanjima Levy (1997) koje pokazuje snažnu vezu samopoimanja i delikvencije, gdje niže samopoimanje pretpostavlja veću razinu delikvencije, te istraživanjima Rosenberg (1985, prema Majdak i Kamenov, 2011), Youngs i sur. (1990, prema Majdak i Kamenov, 2011) koja pokazuju da su osobe s niskim samopoimanjem i samopoštovanjem sklone emocionalnim

poremećajima i često naginju poremećajima u ponašanju; kao što su anksioznost i depresija, te delinkvencija, ovisnost i poremećaji ishrane. Još jedna svijetla točka dobivenih rezultata je u činjenici da je većina ispitanika (79,2%) dala odgovor da ne žele biti netko drugi, a skoro jednak broj (70,8%) ih je reklo da bi rado promijenili mnogo toga u vezi sa sobom, te 75% koji navode da često požale zbog svojih postupaka, pokazuje optimističnu sliku volje i želje za promjenom na bolje, uz stručnu pomoć odgajatelja i ostalih stručnih suradnika ustanove, te uz potporu obitelji i okoline. Rezultati kod istraživanja otpornosti su bili raspoređeni poprilično simetrično što se tiče prolaženja kroz teška i stresna vremena, gdje je skoro identičan broj ispitanika bio reprezentiran kod oba odgovora. Dok kod odgovora usmjerenih na oporavak od teških situacija odgovori naginju više na stranu niže razine otpornosti, iako ne u velikoj mjeri, ali s obzirom na te rezultate procijenjeno je da štíćenici odgojnih domova pokazuju nižu razinu otpornosti. Ti rezultati ne bi trebali biti iznenađujući s obzirom na to da nepovoljne i stresne situacije zahtijevaju korištenje prikladnih resursa iz okoline (zaštitnih mehanizama) kako bi finalna prilagodba bila pozitivna, uslijed životnih okolnosti koje obično vode do loše prilagodbe (Luthar, 2006, prema Maurović, 2015), a neki od tih resursa nisu nužno direktno dostupni odgajanicima koji borave u odgojnom domu (kao recimo bliski prijatelji ili obitelj). Tadić (2021) u svom istraživanju dolazi do zaključka da je upravo obitelj najveći doprinos razvijanju ali i otklanjanju problema u ponašanju (internaliziranih i eksternaliziranih), koji posljedično mogu utjecati na percepciju i pristup određenoj poteškoći, i na otpornost u kontekstu te situacije. Ovaj rad kroz buduća istraživanja zahtijeva produblјivanje istraživanih fenomena te proučavanje njihovog utjecaja na samopoimanje odgajanika odgojnih domova kako bi se mogla dobiti šira i potpunija slika istraživane problematike. Osim u širini i opsegu analize istraživanih problema, istraživanje je naišlo na problematiku pronalaženja većeg i reprezentativnijeg uzorka kako bi se dobili što precizniji rezultati.

9. Zaključak

Ovim radom se pokušalo baciti svjetlo na nedovoljno istraženu problematiku samopoimanja štíćenika odgojnih domova, populacije često zapostavljene u znanstvenim člancima i istraživanjima. Rad je započeo kratkim pregledom samih koncepata samopoimanja, samopoštovanja, delikvencije i stigme, kako bi se bolje razumio kontekst iz kojeg i u koji ta djeca dolaze. Također je istražen i koncept otpornosti koji sam po sebi prva linija obrane kod proživljavanja i oporavka od teških i stresnih situacija, a upravo te situacije mogu biti katalizator velikih promjena kod koncepta fragilnog i varijabilnog kao što je samopoimanje u toj dobi. Dvije od navedene tri hipoteze su odbačene, ona koja pretpostavlja da štíćenici odgojnih domova dolaze iz obitelji nižeg socioekonomskog statusa, i ona koja pretpostavlja niže samopoimanje, dok je samo potvrđena hipoteza da pokazuju niže razine otpornosti. Sve u svemu ovo istraživanje je pružilo zanimljive rezultate, neke manje a neke više očekivane, ali svakako zahtijeva produbljivanje kroz buduća istraživanja, s obzirom na čisto deskriptivnu prirodu ovog rada. On je služio više za usmjeravanje pažnje na dio ranjive populacije maloljetnika koji je možda zapostavljen u širem znanstvenom krugu, i kao takav sam po sebi ne pruža konkretne razvojne napatke za praksu, ali pruža kratak uvid u činjenicu da volje i mjesta za napretkom i poboljšanjem ima, bar u očima ispitanika ovog istraživanja.

10. Literatura

- Ahmad, Z.Z., Rohany, N., Rozainee, K., Wan Shahrazad, W.S. (2011). Family Functioning, Self-Esteem, Self-Concept and Cognitive Distortion Among Juvenile Delinquents. *Social Sciences*, 6(2), str. 155-163.
- Ajduković, M., Rajhvajn Bulat, L., i Sladović Franz, B. (2008). Agresivno i prosocijalno ponašanje djece u dječjim domovima. *Ljetopis socijalnog rada*, 15 (2), str. 185-213.
- Ambrosi-Randić, N. (2019). Odnos intelektualnih sposobnosti, samopoštovanja i strategija suočavanja u djetinjstvu. *Napredak : Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 160(1-2), str. 105-123.
- Bezinović, P., Lacković-Grgin, K. (2002). Adaptirani Coopersmithov upitnik samopoštovanja. U: Ćubela, V. ur. *Zbirka psihologijskih skala i upitnika*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Bolus, R., Shavelson, R. (1982). Self concept: The interplay of theory and methods. *Journal of Educational Psychology*, 74(1), str. 3-17.
- Brajša-Žganec, A., Franc, R. i Raboteg-Šarić, Z. (2000). Dimenzije samopoimanja djece u odnosu na opaženu socijalnu podršku iz različitih izvora. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 9 (6), str. 897-912.
- Cicchetti, D., Luthar, S. (2000). The Construct of Resilience: A Critical Evaluation and Guidelines for Future Work. *Child Development*, 71(3), 543-562.
- Dujmović, M. (2021). *Odgojno djelovanje u domovima za djecu*. Završni rad. Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet.
- Elez, K. (2003). *Nasilništvo i samopoimanje u djece osnovnoškolske dobi*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
- Fidrmuc, T. (2020). *Odnos samopoimanja i samopoštovanja kod adolescenata*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
- Gazilj, I. (2019). *Doživljaj institucionalnog tretmana u odgojnim domovima iz perspektive korisnika i stručnjaka*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.

Gooden, M. (1997). *When juvenile delinquency enhances the self concept : the role of race and academic performance*. Doktorski rad. Ohio: Ohio State University.

Grgurić, G. (2007). *Samopoimanje u funkciji inteligencije, roda i dobi*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.

Grozdek, M., Kuterovac Jagodić, G., Zarevski, P. (2007). Samopoimanje srednjoškolaca različitog školskog uspjeha. *Suvremena psihologija*, 10(1).

Han, D. (2018). Juvenile Gang Delinquency and Its Origin: Multifaceted Approach. *Journal of Progressive Research in Social Sciences* [online], 7(1). Dostupno na: <http://scitecresearch.com/journals/index.php/jprss/article/view/1436> [7.10.2022.]

Jaman, A. (2009). Nasilje među djecom u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 58(3), str. 301-313

Jelić, M. (2012). Nove spoznaje u istraživanjima samopoštovanja: konstrukt sigurnosti samopoštovanja. *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, 21(2), str. 443-463.

Jerončić Tomić, I., Milišić Jadrić, A., Mulić, R. (2020) Utjecaj društvenih mreža na samopoštovanje i mentalno zdravlje mladih. *In medias res : časopis filozofije medija*, 9(17), str. 2649-2654.

Joksić, I., Matijašević Obradović, J. (2017). Diversionary Measures as Response of Society to Juvenile Crime in Croatia and Serbia. U: Barić Punda, V., ur. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*. Split: Pravni fakultet u Splitu, str. 887-901

Kamenov, Ž., Majdak, M. (2009). Stigmatiziranost i slika o sebi maloljetnih počinitelja kaznenih djela. *Kriminologija & socijalna integracija : časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 17(1), 41-53.

Kamenov, Ž., Majdak, M. (2010). Razvoj upitnika za procjenu doživljaja neformalne stigmatizacije maloljetnika društveno neprihvatljivog ponašanja (UNS-D). *Kriminologija & socijalna integracija : časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 18(1), str. 25-37.

Kamenov, Ž., Majdak, M. (2011). Odrednice samopoimanja i samopoštovanja maloljetnika društveno neprihvatljivog ponašanja. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 47(2), str. 58-72.

- Kiswarday, V. (2012). Empowering resilience within the school context. *Metodički obzori : časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*, 7(14), str. 93-103.
- Kocijan, M. (2021). *Razvoj otpornosti kod djece i adolescenata*. Završni rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
- Kos, J. (2006). Izvršavanje maloljetničkih sankcija. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 13(2), str. 807-865.
- Kranželić, V., Leskovar, L., Ricijaš, N. (2019). Prevalencija i učestalost konzumiranja psihoaktivnih tvari mladih u odgojnim ustanovama – razlike s obzirom na vrstu ustanove i znanje o psihoaktivnim tvarima. *Kriminologija & socijalna integracija : časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 27(1), str. 3-34.
- Kuliš, M. (2012). *Samopoimanje u kontekstu evolucijske teorije*. Završni rad. Osijek: Sveučilište u Osijeku, Filozofski fakultet.
- Lacković-Grgin, K. (1994). *Samopoimanje mladih*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Ladd, G., Troop-Gordon, W. (2005). Trajectories of Peer Victimization and Perceptions of the Self and Schoolmates: Precursors to Internalizing and Externalizing Problems. *Child Development*, 76(5), str. 1072-1091.
- Laub, J.H., Sampson, R.J. (1997). A life course theory of cumulative disadvantage and the stability of delinquency. *Developmental theories of crime and delinquency*, str. 133-161.
- Lebedina-Manzoni, M., Lotar, M. (2011). Percepcija sebe kod adolescenata u Hrvatskoj. *Kriminologija & socijalna integracija : časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 19(1), str. 39-50.
- Macuka, I., Sorić, I., Vulić-Prtorić, A. (2008). Samopoštovanje u ranoj adolescenciji: važnost uloge roditeljskog ponašanja i školskoga dostignuća. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 17(4-5), str. 96-97.
- Magdalenić, I. (1995). "Romska komponenta" maloljetničke delinkvencije u županiji međimurskoj. *Ljetopis socijalnog rada*, 2(1), str. 51-51.
- Maloić, S. (2006). Izvršavanje odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod – neka obilježja odgajnika i neke objektivne poteškoće u provođenju tretmana. *Kriminologija i socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 14 (1), str. 75-86

- Marsh, H.W. i Shavelson, R. (1985). Self-Concept: Its Multifaceted, Hierarchical Structure. *Educational Psychologist* [online], 20(3). Dostupno na: Taylor & Francis Online. [5.3.2022.]
- Marsh, H.W. (1990). A Multidimensional, Hierarchical Model of Self-Concept: Theoretical and Empirical Justification. *Educational Psychology Review*, 2(2), str. 77-172.
- Maurović, I., Križanić, V., Klasić, P. (2014). Od rizika do sreće: otpornost adolescenata u odgojnim ustanovama. *Kriminologija i socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju* [online], Vol. 22 No. 2. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/broj/11042> [7.2.2022.]
- Milas Vdović, V. (2019). *Socioekonomski status roditelja i odnosi u obitelji*. Diplomski rad. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet.
- Mrčela, A. (2020). *Utjecaj socioekonomskog tatusa roditelja na obrazovne aspiracije studenata*. Diplomski rad. Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet.
- Mujkanović, Đ., Sladović Franz, B. (2003). Izdvajanje djece iz obitelji kao mjera socijalne skrbi. *Ljetopis socijalnog rada*, 10(2), str. 229-242.
- Narodne novine (2009) *Pravilnik o vrsti i djelatnosti doma socijalne skrbi, načinu pružanja skrbi izvan vlastite obitelji, uvjetima prostora, opreme i radnika doma socijalne skrbi, terapijske zajednice, vjerske zajednice, udruge i drugih pravnih osoba te centra za pomoć i njegu u kući*. Zagreb: Narodne novine d.d., 64 (1446)
- Narodne novine (2020). *Zakon o sudovima za mladež*. Zagreb: Narodne novine d.d. 84(11), 143(12), 148(13), 56(15), 126(19).
- Nikić, M. (1999). Psihološki vidik mladenačke delikvencije. *Obnovljeni Život : časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 54(1), str. 79-92.
- Peto Kujundžić, L. (2019). *Djeca u kaznenom pravu : počinitelji i žrtve*. Zagreb: Školska knjiga.
- Rajter, M., Vejmelka, L. (2013). Prediktori počinjenog i doživljenog nasilja među djecom u domovima za djecu bez odgovarajuće skrbi. *Ljetopis socijalnog rada*, 20(2), str. 241-267.
- Rubić, M. (2013). *Odnos samopoimanja, agresivnosti i prosocijalnog ponašanja*. Magistarski rad. Osijek: Filozofski fakultet.
- Slišković, A., Burić, I. (2018). Kratka skala otpornosti. U: Ćubela, V., ur. *Zbirka psiholoških skala i upitnika*. Zadar: Sveučilište u Zadru, str. 7-13.

Singer, M. (1982). Kriminalna aktivnost nakon otpusta iz odgojnog doma i doma za predodgoj. *Defektologija*, 18(1-2), str. 195-208.

Šiško, E. (2020). *Devijantno ponašanje – životne priče malodobnih korisnika odgojnog doma*. Diplomski rad. Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet.

Tasić-Bouillet, D. (1997). Stupanj institucionalizacije odgojne mjere i vrijednosni sustav maloljetnih delikvenata. *Kriminologija & socijalna integracija : časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 5(1-2), str. 21-29.

Windle, G. (2011). What is resilience? A review and concept analysis. *Reviews in Clinical Gerontology*, 21(02), str. 152-169.

11. Prilozi

Prilog 1. : Anketni upitnik

Pred Vama se nalazi anketni upitnik kojem je cilj istražiti kakvu sliku o sebi grade štićenici odgojnih domova u Hrvatskoj, te koliko dobro se nose s teškim životnim situacijama, uz neke osnovne socioekonomske podatke. Istraživanje provodi Toni Potkonjak, student Studija pedagogije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, u svrhu izrade svojega diplomskog rada te će rezultati biti korišteni samo u te svrhe. Istraživanje je anonimno, u upitniku ne trebate navesti svoje ime. Vaš identitet i privatnost bit će u potpunosti zaštićeni u postupku obrade i prezentacije rezultata istraživanja te se Vaši odgovori ni na koji način neće zloupotrijebiti. Upitnici će nakon istraživanja biti pohranjeni u uredu istraživača, a u program za obradu podataka unosit će se pod šifrom. Ukoliko u bilo kojem trenutku želite odustati od ispunjavanja upitnika slobodni ste to učiniti. Molim Vas da iskreno odgovorite na pitanja kako bi se dobili što kvalitetniji i točniji podaci.

Ukoliko Vas budu zanimali rezultati istraživanja, molimo Vas obratite se na e-mail adresu: tonipotkonjak1@gmail.com

Unaprijed zahvaljujem na suradnji!

UPITNIK SOCIOEKONOMSKIH PODATAKA

Osnovni podaci

1. Koliko imaš godina: ____
2. Spol:
 - a) Muški
 - b) Ženski

Socioekonomski podaci

1. Koliko ukupno osoba živi u tvome kućanstvu: _____ (broj)
2. Koliko ukupno imaš braće i sestara: _____ (broj)
3. Stupanj obrazovanja tvoga oca (zaokruži):
 - a) osnovna škola i manje
 - b) srednja škola
 - c) viša škola
 - d) fakultet i više
4. Stupanj obrazovanja tvoje majke (zaokruži):
 - a) osnovna škola i manje
 - b) srednja škola
 - c) viša škola
 - d) fakultet i više
5. Radni status tvoje majke je (zaokruži):
 - a) u stalnom je radnom odnosu
 - c) povremeno je zaposlena (npr. sezonski, turizam)
 - d) nezaposlena je
 - e) umirovljenica je
 - f) ostalo _____ (navedi)
6. Radni status tvoga oca je (zaokruži):
 - a) u stalnom je radnom odnosu
 - c) povremeno je zaposlen(npr. sezonski, turizam)
 - d) nezaposlen je
 - e) umirovljenik je
 - f) ostalo _____ (navedi)
7. Kako bi procjenio/la materijalno stanje svoje obitelji (zaokruži):
 - a) izrazito dobro
 - b) dobro
 - c) osrednje
 - d) loše
 - e) izrazito loše

8. Glavni izvor sredstava za život tvoje obitelji je (zaokruži):
- a) prihodi od stalnog rada
 - b) prihodi od povremenog rada
 - c) mirovina (starosna ili ostale)
 - d) socijalna primanja
 - e) ostali prihodi _____ (navedi koji)
9. Tvoja obitelj živi u (zaokruži):
- a) stanu / kući u vlasništvu obitelji
 - b) unajmljenom stanu / kući
10. Jesu li ti roditelji u mogućnosti osigurati osnovne potrepštine (odjeća, hrana,...)?
(zaokruži) DA NE
11. Posjeduje li tvoja obitelj osobni automobil? (zaokruži) DA NE
12. Koristite li se u kućanstvu internetom? (zaokruži) DA NE
13. Imaš li vlastitu sobu?(zaokruži): DA NE

COOPERSMITHOV UPITNIK SAMOPOŠTOVANJA

- 1. Često poželim da sam netko drugi T N
- 2. Omiljen/a sam T N
- 3. Teško mi je govoriti pred cijelom grupom..... T N
- 4. Kad bih mogao/la, rado bih promijenio/la mnogo toga u vezi sa sobom..... T N
- 5. Odluke donosim bez puno teškoća..... T N
- 6. Kod kuće bih se lako naljutio..... T N
- 7. Ponosim (ponosio/la sam) se svojim školskim uspjehom..... T N
- 8. Netko mi uvijek treba reći što da radim..... T N
- 9. Potrebno mi je dosta vremena da bih se prilagodio/la na nešto novo..... T N
- 10. Često požalim zbog svojih postupaka..... T N

11. Radije se igram s djecom mlađom od sebe T N
12. Moji roditelji previše očekuju od mene..... T N
13. Razumijem sebe..... T N
14. Sve mi se u životu čini zbrkano..... T N
15. Kod kuće mi nitko ne posvećuje mnogo pažnje..... T N
16. Ne uspijevam (nisam uspjevao/la) u školi kako bih (sam) želio/la..... T N
17. Imam loše mišljenje o sebi.....T N
18. Često (sam) se osjećam (osjećao/la) nelagodno u školi.....T N
19. Često se sramim sam/e sebe.....T N
20. Ružniji/a sam od većine drugih.....T N
21. Djeca mi se često rugaju.....T N
22. Imam osjećaj da su nastavnici (bili) nezadovoljni sa mnom.....T N
23. Lako se uzbudim kada me grde.....T N
24. Često osjećam da roditelji previše očekuju od mene.....T N
25. U školi sam često obeshrabren/a.....T N

MODIFICIRANA KRATKA SKALA OTPORNOSTI

1 – u potpunosti se ne slažem

2 – ne slažem se

3 – slažem se

4 – u potpunosti se slažem

1. Obično se brzo oporavim nakon teških vremena. 1 2 3 4
2. Teško mi je prolaziti kroz stresne događaje. 1 2 3 4
3. Ne treba mi puno da se oporavim od stresnoga događaja. 1 2 3 4
4. Kroz teška vremena obično prolazim bez većih poteškoća. 1 2 3 4
5. Teško mi je oporaviti se nakon što se dogodi nešto loše. 1 2 3 4
6. Treba mi duže vremena da savladam prepreke u svom životu. 1 2 3 4

